

AZ AESOPVS

eleteröl, erköltseröl.

MINDEN FÖ DOLGAIROL
es halalarol valo historia,

KIT LASKAY IANOS AZ
Debreceni Mester, Görögöl es Deakbol
Magyar nielure fordittot,

DEBRECENBEN,

Anno 1592.

Soma Gyfte A izakna
Kövel rödör

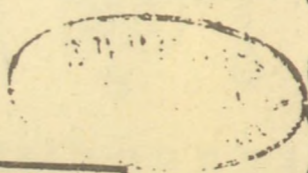
Az ki rof tud mondani jöt
mondani roh sit s rof

Ye han und jett ich
auslan e paffen, 1706

Lifan und jett is' die
Aber das Gmuffen

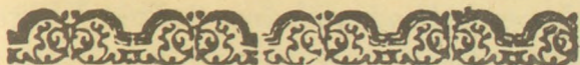
Exordium das kelim

Esse jett ein
Guten

DANIEL WER HABET

ÖZK lelt.
Régl. R. Nyt.
V549/40/1986

AZ ÆSOPVS ELETE

ról, erkölcteröl.

AZ Æsopust, ki az bölcz
beszédnek fő gondoló-
ia volt és india, találjuk,
hogy született az öreg-
bik Phrygianak Mori-
um nevű varasában. Iq-
lehet nagy sokan Racz nemzetek mon-
gyak, es hogy született Melembriában
Nemelliek peniglen Samus Szigetbelinek
mongiak. De ez mindeneknel bizony do-
log, hogy az Æsopus ele es szolgálta volt
egy Samusbeli Xantusnak az időben, mi-
koron Lydiat birra Chroesus Kiraly Mellé
időbe sok egyéb bölcz emberreki is elcenek,
kik között főkeppen het bölcznek óhaf-
suk nevet, kiknek hírek az vtannís az em-
berek között, meg maradt. Ezkorban az
io elmes embereknek bölcseségöket meg
bőszülöttek, nem annira az ekeffen szósból
es az hosszú prædikatioból, mint sőt inkább
az ő beszédnek hathato voltából, melli-

ból az emberek az ő meg iubbulásokra
háfnos tanuságot vehetnének. Vgian ezen
dolog ki tetszik, az het bölcz embereknek
sáukból es mondasokból, kikkel tulaidon
keppen eltenek, mint az Solon bölcznek
sokot beüede volt, hogy az embernek az
ő életének vto'fo vegere kellene tekinteni,
Az Bias Philosophus peniglen latuan az
embereknek gonosságot,giakorlatossá-
gal csak erről panaszkodot, hogy ez vilá-
gon az gonosok többen elhetnek hog nem
mint az iamborok. Az Thales bölcz pe-
niglen ezt mondotta, hogy ha kart akars
vallani, feleli auagy legy kezes mas ember-
ert. De az Pittacus bölcz az mereteklet-
seget minekünk aianluan,giakran ez beüe-
deket sokta mondani. Hallad, igen fen ne
hiiaz.

Auagy az mint nemelliek magiarázzak,
ezt arra tanatsul, hogy az időnek mi voltat
mind ket fele meg tekintsük es vgy tfele-
kődgyünk valamit. Periander peniglen az
haragnak meg tartoztatására intette az em-
bereket, es hogy forgalmatos igiekőzzettel
es munkaual minden dologhoz hozza fer-
hetünk. De az Lacedæmon varasbelieknek
az Chi-

az Chilo bőlez csak ezt mondotta, hogy minden ember önnön magát meg ismerne, es vgy itelne mast, Az Cleobulus peniglen ezt ertötte, hogy az mer ekletősség minden iofagoknak kut feie. Es ez fele rőuid értelmes beszédet az reghi emberek annira meg bőltfűltek, hogy meg az Templomokhannis mindenűt fel irattak, vgy mint nem embereknek hanem Istennek beszédit. De mostan vegiük elő az Aesopus Historiasat. Ötet azért Herodotus az ő masodik köni- neben neuezí Samus sigetbeli ladmonnak solgajának, mely fő emberrel vgyan akkoron egy Rhodope neuő solgajois lakot. Ezt peniglen Herodotus illien keppen bizonyittia meg monduan. Mikoron az Apollo Templomabol illien szózat adatot volna ki, hogy az Aesopust meg kellene büntetni, egy ember sem talalatek egyeb ki őtet meg büntethetne hanem csak egy Samusbeli Polgar, kit az ő sepe Artianak neueről, ladmonnak hinak vala. Ebből azért meg tetzik hogy mind az Artianak s. mind az fjanak solgaia volt az Aesopus, kinek Eleteről es erkölteséről miért hogy akarok solani, az mint az reghi irasokbol ő felőle

erthetek, summa szerint ez közönséges er-
telemben vagyok enis, hogy Samus híget-
ben Aesopus penzen vót bolgata volt az
Xantus Philosophusnak, ki annak vtanna
Aesopust vgyan akaratia ellen io szabadosta
tötte, mivel hogy az Samusbeliek csak rea-
úúóltnek volt az o bolgalattiaert. Minck
okaert ez begeni Aesopus bolga volt es i-
gen ruttermerú, vndok es fekete színú hon-
net az Görögök öret Aesopusnak nevez-
nek, azért hogy olli fekete orczulatu volt
mint egy Szeretfen. Toubbá es feie teteie
hegies volt, az niaka csak egy kúsinke, az
aiaka le pittiet, ó maga peniglen olli tör-
pe es rut volt hogy ember nalanal soha ru-
tab nem lehetet. D. visontag soha senki-
nek iob elmeie es elesb itileti nem lehetet
minden dolog felöl mint Aesopusnak volt.
Azert az ó illi goronha teste olli czuda-
latos elmenek hatoka volt. minemút igen
sirkán találhatúnk, es ebből ez emberek
étekben vegyek, hogy nem csak az kik fő
dolgoknak állapotaiabol hellien akar mi-
nekis mi volt it meg bőtfúlni iollehet gja-
korlatotlival igaz ez, hog az elmenek ekef-
sege az testnek beplegeböl es formaiabol
vgian

vgian ki fétzik, viszontag peniglen az rut
estnek allatából sok fele gonos erkölcsnek
jelet esünkben vehettük, miképpen az
bölcs Homerus is így előnkben veri az
ő második önében az hituan Thersites,
hogy az ő rut abrázattából elmeienek is
ala való voltat meg erthetjük, holot illien
képpen is az Poeta.

Az Thersites, vgymond, sokat czarlog
vala, es az ő bebedi mind keresetül elnek
vala, Mikoron az fejedelmek ellen gyal-
zatot solana: Hogy iseltápalat az Görög-
gőknek magat kellettne. Ez az több virzek
nel mind rutab vala valamennien Troiae
meg ballottak vala, Az seme el perlet vala,
az eggik laba fanta.

Az haza ki görhet vala, Az mellie penig
csak kirsin vala, Az feie teteie ezutlos vala
es kopis vala.

Illien képpen iria meg az hituan Ther-
sites ki az fejedelmek ellen csak dörgöld-
dik vala.

De viszontak vgyian ezen Homerus az
Görög fejedelmeket ezertis dicseri, hogy
K ralyabrázattal ekefek voltak, es bep ter-
metük volt, De mind az alra es nem búk-

seg keppen követkőzik hogy minden fő embernek szép teste es ortzaia allasa legyen, Mert sokféle híres neves embereket olu- sunk. kiknek ekes abzattiok nem volt, mint igen egy Görőgh feiedelóm, Philo- poemen neuo igen ala valo formaio volt, ki mikor egy fő embőrnél meg szállot volna, az gazda felesége ezt gondoluan, hogy ő az vendeg vrnak csak szolgálta volna, kere ő- tet hogy segítséggel lenne ő mellete az etel- nek es egyéb szükséges dolgoknak el kebi- tésében, Az feiedelem szolgálattat igere az gazda asszonnak, es azontul egy feifet ra- gaduan fat kezdte hasogatni az senre, mel- li dolgot az ballas fogado gazda latuan, fe- lette igen meg haborodek es magát meg segíente, hogy az Vr neki fat vāghna. De az feiedelem őtet batorita, hogy abban sem- mi vetek nem volna, azt monduan, hogy az ő ortziainak rut voltaert egész testet akarta volna ez munkaual meg büntetni es farsā- tani.

Hasonlatoskeppen az Socrates böltsis nem igen szép formaiu volt, de igen tudos es fő volt minden Philosophusok között. Ezen dologrol az bölcz Homerus az ő ma-
sodik

4 dik irafanak negiedik kóniueben illien
n odon bol,

*Az Isten, vgy mond, egy embernek nem ad mindent,
Hozy sepfegers esefsegeis legyen.*

Auagy ekeseu es mindenkoron böltsen bolhasson.

Mert nemelli embernek sepe abrazattia niuczen.

De az Isten az sepfegert ekes solast ad neki.

Es mind az eges tanats erre veti semeit.

Mikoron nagy sepe rendel so dolgokrol beszel,

Es mind az eges kössenek dolgot tanatsamal hivia.

Es ötet minden vgy nezi es böczöli mint egy fel Istent,

Vissont az kinek sepe ortzulattia vagon.

Ez sepegeuel mint egy Angial ditseködik,

De az ekeseu valo solasban ritkan lebet elömeneti.

Diodorus Siculus tizenharmadik kóni-
ueben iria, hogy Agrigentianaban volt egy
rut teste allasu ember Gellias neuen, ki fe-
löl azt velhetted volna hogy semmire kel-
lő volt volna. De mind az által ieles elme-
ie es minden fele iolagnak köueteseben dit-
siretes volt dolga.

Vgyan ezent feiezhettiük az Aesopus
historiaiarais. Az Gellias peniglen hogy
ha eleitöl fogua illien volte, auagy öregb
koraban Isten ötet tötte ekeseu solous, er-
ről az ki mint akaria ambator ollian erre-
lemben legyen, kiről en többen nem aka-

rok bolani es irnia, de ezt vesem elo mi-
keppen Samus szigeten iurat Actopus, es
minemü czeleködetuel es bebeduei negh
bolga leuen io hit: neuer kezdet viseini,
az utan peniglen min. odö szabadsagot niert
maganak, es az Samos szigeti emberek-
nek io akarattok által, az bolgay állapotbol
nagy duffer tet niert.

Történek egyiser hogy Actopus több rab-
okkal egyetemben es bolgakkal küldetnek
az Ephesus Varasbeli Sokadalomban. Es
mikoron az terhel ökoznak az több bol-
gak, menyek kik közzülök el viherne, Acto-
pu kere öket hogy meg tekintuen az ö
erötlenséget es miert hogy meg vy bolga
volna ö reallit terhet adnanak az kit el
h rharna. Az több bolgak rea tekintuen si-
uókben vgyan meg esenek raita, es rea sa-
baditak, hogy az mit legh könnyeben vel-
ne, azt venne fel.

Akkoron Actopus az terhet mind el ne-
zele es kezeuel meg emelgete. s-m hely la-
ta hogy az haz közepet egy nagy kenieres
malha volna, kit ket embernek kellene hor-
dozni, azt ö maganak valatra es az több bol-
gak örömet neki engedek, s-meg igen
katsa.

katzagak, hogy ez bolond az legh nehe-
zebbik terhet magának valart. hollo
annak elotte az könnyebbiket keresi vala,
es illienkeppen az vtra eredenek.

Immar fel napot mentenek vala es mind-
niaianle uluen Aesopullal az kenieret ren-
del otogattatak, es ezkeppen az malhanak
eggik rebe meg urrestle. Annakokvire Aes-
opus immar könnyebben iarhat vala. Mas
nap ismerlen az maradekiat minden fele-
telnek vele el koeltetuen, az o malhaia meg
urrestdek, es urrefen az tob solgak elot me-
se földön könnyien megien vala-kibol meg
ertek az solgak hogy utet melatlan neue-
tek meg, es hogy iouendö könnyieblegnek
okaert Aesopus elöber ebfelen akarta volna
fel venni az nehezeb terhet, honnet pel-
da besedbe költ az Aesopus terhe, mellä
sonn azok errettenek az kik ebfellen ma-
gokat meg tudjak menteni valami erös
munkatol es nehez terehtöl. De minck
vtanna az Sokadalom el mult volna, es az
kalmar egyeb marhaia el atta volna, ma-
rada nala ket gyermek, kiket Ephesusban
el nem adhatot vala. Ezeknek az eggik
io enkes vala, az másik peniglen ebfellen
solos

So' kikkel egyetömben az Aesopostis z-
karia vala el adni. Annak okaert az kal-
mar Samus sigetben által mene es ott az
Város piatzan az gyermekeket fel öltöz-
tetuen, az ő tudomaniok berint meg áltata.
Aesopust peniglen ő közikben helheéte,
melli állasnak modgiat sokan nem iauallak,
de az kalmar ezt azért tseleköde, hogy az
rut Aesopus köztök leuen az gyermekek
sebheknek lattzanának, iollehet önnön
m gokbannis clegh ekelek valanak.

Ezenközben iutanak oda sok ot valok, es
ezek vtan egy hires neues Xantus neuó fő
ember ki vtan egy nehani tanituanik iar-
nak vala. Ez meg tekintuen az gyerme-
keknek sepséget közel iarula, es az enekes
gyermeket kezdé kerdezni mit tudna: Fe-
lele az gyermek es monda neki, hogy min-
dent tudna valamit kiuanna, melli sonn az
Aesopus nagy hahorat úte. Az vtan Xan-
tus masikatis kerde mit tudna, ki vgyan
azont felele, mellien Aesopus anniuat in-
kab neuete. Az Xantus tanituani ezt tšu-
daluán k üldenek hozzáia hogy meg kerde-
nek mi okarre hahotalna Aesopns, kiknek
ő semmit nem felele, de sőt inkab sidalom-
mal

mal hatra küldte, varran, hogy az Xant is
önnön maga ő tőle kerdene meg ez neue-
tesnek okat, Mikoron azért Xantus akar-
na meg venni az gyermekeket es felette
nagy aron tartanak vgy mint az egyet
harmintz forinton, az malikot huson n m
akara meg venni illi nagy aron, annako-
kaert őket el hagia, es önnöt el indula.

De az ő tanituany ötet kerek hogy addig
el ne menne, hanem amaz rut inastis ker-
dene meg. Xantus azért ötet csak neue-
tesnek okaert akara meg kerdeni, es hogy
tanituany keressenek engedne. Kerde azért
Aesopust, hogy miczoda mesterseget tud-
na. Felele neki hogy ő semmit nem tudna,
es mikoron Xanthus inkább kerdezne es fe-
leletinek okat akarna meg erteni monda.
En azért semmit nem tudok, mi el hogy
az en tarsaim azt mondak hogy ők mindent
tudnak, es ennekem semmit az tudomani-
ban nem hagianak.

Akkoron esekben veuek az Xanthus
tanituany hogy Aesopus az előt azon ne-
uetet volna. Xantus peniglen gyömiörköd-
uen az Aesopusnak felelefeben, monda. No-
ha meg veslek, iambor lesse. Felele Aeso-
puso

pus, Ha meg nem vesis, az lesek. Monda Xanthus. Nem akarsz el sókni tőlem? Felele Aesopus: Hol lattal, vgymond, olli madarat, ki ha valamikeppen ki saladhat az kalickabol, vra hireuel menneel?

Ezt haluan Xanthus igen iaualla az ő elmeiet, es felelesben valo gyorsalagat, de azt monda hogy olli rut volna ho, y kiuel ember egy hazban lenni nem kiuauna. It Aesopus egy keuele meg habaroduan monda, Bölcz ember leuen eluemet tekints meg. Mert mikor io hort ihatol nem gondolj vele ha kiuel rut hor totol vesikis. Xanthusezt haluan, es Aesopusnak nem trefa breseden de bölczesegen ezodalkozuan őtet akara meg venni, es kerde minadnak, miuel hogy ő azt kedueine. Monda az kalmar neki: Merzes ez toi emberrel ha meg vesedis, őt inkab ved meg akarmellik gyermeket, en ezt szerzesől rea adom. De az Xanthus vgyan az felele hogy ő Aesopust keduelne s azert kerde hogy meg mondana neki az arrat, mint akarna neki adni. Monda az kalmar, no nem solok többet, ha elvegezed magadban hogy meg vegyed,
adgy

adgy erette 40. Sestertlust, ki Magyar
penzt, s az penzt tehen.

Xanthus azért az Aesopus arrat le teven,
monda hogy vana ióne, es mikoron ő ve-
le haza jutot volna tuduin az ő felelege-
nek gonos erkölset, akara elől venni az ő
feddelet illi módon, hogy ez rut Aesopust
azontul éleybe ne vinne. Ennekokért fele-
legenek hízeltkeduen kezdé jelentgetni
hogy immarion ő meg vőtte volna az ő k-
resere azt az bolgat, ki uelkedue serint tud-
ni bolgatratni. Felele az felelege, lol rőtred
Vram hog en keduemert költségődeq nem
santad, de kerlek tegedet, mond meg min
vetred: Felele neki, nem igen nagy arron.
Monda az felelege, hat miért nem hozatod
előt: Monda az Xanthus, Mert meg az ve-
nakim voltaert hogy az por meg este, es az
nap meg egette, vgyin fekerenek latzik,
de ha kiunod hyak elő ottan öter. De az
arioni veluen hogy öter csak befeddel tar-
tana, az Vrais az Aesopus rutlagat fedez-
getne, monda. Mirtzetle ez rut allattal
bizony czud volna ha bolgaknak sarcasual
valamiben ennekem akarnal kedueskedni,
Felele Xanthus monduan: Gazdasioni az
mi en-

mi ennekem tetszik melto hogy tenekedis
tessek ha io assoniallat akaró lenni.

Ezenközben Aesopus közelb járul n
meg alla, kire hogy semet vete az Assony
nagy haraggal tölle el forduluan az vrara
kezde fel semmel nezni, es monda. Abbol
mutatod meg hogy engemet giúlóls es re-
gen meg vtaltal. Mert soha nem hisem hog
emberek közöt es emberi formaban ennel
rutaballat ez vilagon lehessen. Monda Xan-
thus. No most te czatfogo iambor mit hal-
gatz, es valami ekes bebeddel miért nem
kerleled meg assoniodat? Akkoron Aeso-
pus egy keüeset halgatuan egy Görög ver-
sel felele, kinek summaia ebben volt foglal-
tatua, Hogy ez vilagon három veszedelmes
dolog vagyon, Tűz, víz es assony emberi
Melli feleletöt halluan az Assonia ket an-
niual inkab kezde haragunni, söt meg az
Xanthusis vgy tetczek hogy meg haboro-
dot volna raita.

Annakokaert hogy ne lattatnek bos usag-
bol solani, Aesopus igy kezde feleletit meg
feiteni, hogy az gonoz assony allatokrul
kellene erteni azt az ó mondasat, melli ma-
giarazatot megis bizonit Euripides irasa-
bol ki

bol ki égyűt illienkeppen sol,

Nagy sebessége vagyon az melli Tengernek,

Es nagy sok ember vesz el az habok miatt.

Minden ember fel sebes tüz langbiatub,

Minden ember fel es az segenségtől,

Es az föld rakva sok artalmasággal,

De semmi ninzen ez földön artalmasb.

Mind goncz Aszsony.

Touabba, vgy mond, Assioniom magadat fel ne fuvad, de lőt inkább seled erkölcsödde, mutasd meg, hoga az io es diczeretes assionyalatok közzül te is eggik vagy. Mollé bebedet haluan segienletben magat meg tartotrata es rea nezuen kezde mondani, hogy bebedeből io elmeiet es okosságat eseben venne, s-annak okaert ez vian má voltaban meg bótúlne.

Es illienkeppen Samus sigetben solgata Aesopus az Xanthust nagy hiuseggel az ő paranczolatnak engeduen, es izengeteseben el iaruan, vegezetre ő neki sakatásis es safara leuen, hogy egyedől minden io solgaknak tisteket, el vittelne.

Történek peniglen egykor, hogy Xanthus ki menne foralni az Varasbol parat venni, es paranczola Aesopusnak hogy őtet követne, es mikoron az Keret latta volna

B

hogy

hogy Philofophus ruhában volna, nag erőf-
fen kezdé őtet kerni, hogy az ő kérdést,
kiről regatta fog is kétkedtet volna, feite-
ne meg. Az kérdés peniglen ez vala, mi
volna az oka hogy az mellifáuek az föld-
ből önnön magok kezdenenek ki iöni, ha-
marfaggal nagigia neuek ödnének, az mel-
lieket peniglen vagy vetnének vagy
plantálnának, giakorta ki sem kelhennének,
giakorta peniglen mihezt ki kelhének a-
zontul meg hiruadnának, vagy peniglen
tellesseggel fel nem neüelkedhennének.
Xanthus ez kérdést mikoron tellesseggel
meg nem feihetne, csak ezt felele re. hog
Isten így akarja. Melli feleleten Aesopus
eröffen neüete vgy annira hogy Xanthus
eseben vette hogy ő raita neüetne, mellien
fel habroduan monda, mit neüerz te hit-
uan ember? De Aesopus őtet fel fele solit-
uam monda, az te mesteredet neüetem, aki-
től illien feleletet tanulal. Mert ki nem
tudna ezt, hogy mindenek ez eges vilá-
gon Isten által lesnek, de sükség hogy min-
den dolognak közels valookait az bölcsé-
ség: meg ielentsek az embereknek. Mostan
azert solis elö engemet, hogi az kerres ker-
deset

deset feitsen: meg es tegedet ne isilien va-
lami tudatlan embernek. Xanthus tekine-
uen az kerdesre móda. Ha ez te kerdesed-
nek niluabban valo okat kiuannad meg er-
teni, kerd meg ez en folgamtul, mert en
magam egebe fő dölgozrul valo gondola-
tımnak miatta. illien a prolekbın feiemet
nem törhetem. Monda az kerdes, Oh Ve
Isten ha ezis deakol tud, hat en az en ele-
tömnek rendiben mit tanultam? De hallad
mit felele az en kerdesemre, hogy kerdeso-
met ez dologhol ki vegien? Felele Aesopus
Soha nem lattad hisem hogy az mostoha
ania olly forgalmatossaggal tartana az o mo-
stahait mint az edes annia tulaidon magza-
tit. Bizoni dolog peniglen hog az föld vgy
mint edes annia az o raita termet főuek-
nek. az plantaknak peniglen vgy mine
mostohaia. Minek okaert az o főueit ania
modon föl neuely. az többii peniglen csak
lassan lassan taplallia. sőt inkab az plantak-
nak neduessegetis adgya az önnön sicut fő-
urinek. Akkor monda az Kerdes. Bizonia-
ra nagy kenisegből veued ki lelkemet, es
annak okaert hogy hala ado voltamat meg
ismeried, valameni parat akaró az vtan in-
net vinni, arra rea szabaditlak. Ire

Is immaron e n nem akarom befedemet,
azzal niítani, azmit nem ellick bebelnek
az Aescopus lentseieról, ferdeieról, es ming
iart az diño labbal, auagy mikeppen tre-
fale az vendegeekkel. Mert ez felet az em-
ber sokat gondolhatna hogy ha helie volna,
de ez illien irasnak rendiben, nem csak az
kell meg tekinteny, mi lehetet auagy mi
nem történhetót, de sőt inkább mi eshetik
helien, es miből lehet az oluasoknak auagy
az halgatoknak bizonios hasznok, Mostan
azert csak ket dolgarol emleközöm, elő-
ször mikeppen szerete haza az Aethoniát a
ki az Vratul el futot volt, kiról sol Pausa-
nias az Boetianak meg irasaban, Masodszor
peniglen meg jelentem mint iart az tehen
nielunek vereleben, melliról ir Plutarchus
az het bölcz embereknek lakodalmarol ire
kóniben, holot az Bias bölcznek illien cze-
lekódetit emleiti.

Azert az Xanthus felesége fő rendbeli
assony vala, es ki nagy kazdag leuen az ő
Vrat hozza fogatta vala, mellickben ma-
gar el hiien Simon biró modgiara, az V-
rat ak róbber piranczolt hogy nem mint az
Vra ó neki, Ez mellet giakorra vakmerő-
keppen

keppen sok dolgában czelekődöt, frissen
költöt, izifrazta magát, azontul meg hara-
gut es feddözöt, vegezetre azzalis Vrat
feniegete haragiában hogy ő tőle el valnek,
Egikor peniglen Xanthusis sok bősü re-
telet nem senuedhetuen, aßioniuokat al-
kolmason elő veue, gondoluan hogy dor-
galasual à kemeni erköltsből ki veherne,
de à mit hasnara gondolt vala lenni, vgyin
azon karara csek. Mert az feleseger meg
dorgaluan, à mivel kisebb dologban az Vrat
feniegeti vala, akkoron vgyan azonban el
iara es az Vratul el futu. Xanthus peniglen
iollehet tudgya vala ez aßioniallatnak go-
nos erköltsel, de mind azaltai ötet sereci
vala, azonközben senuatulis tart vala, főkep-
pen penig az iegy ruharul es felesegenek
kaszdagfagarol forgalmatos vala.

Minden nap azért alattomban felesege v-
tan küldöz vala, es sеп senual haza intri vala.
De minek vtanna eßeben vörte hogy sem-
mit ő azzal nem hasnalna, fölötte igen keze-
de ez dolgon bankodni es seneben habo-
rani, melli dolgot mikor eßeben vöt volna
A lopus, kezde gondolkodni mimodon se-
rezhetne haza Aßionyar.

K. ben okot talaluan, kezdé az Vrat ba-
torítani, hogy semmit ne bankodnék, mert
ő azt meg sehetné, hogy az assonia önnön
maga háza iőné. Penzt vőn azért hozzája
es mēne à piatzra mindenít hirdetuen, hog
meniegzőre valót akarna berzeni, es ezert
fel iura nem csak az egeő meszaróket, de
meg egy nehani házhoz beistere, vegez-
etre peniglen mēne az Assionyanak Anyja
es Anyja házához, tetetetuen, mint ha az há-
zat es ház nepe nem ismerne, es ot kerdez
kedik vala ha volna el ado madarak, halok
es egieb effele. Aesopus peniglen nē csak
az ház nepe de mind az egeő varas imma-
ran ősméri vala, es miert hogy az ház nepe
tudgya vala hogy az ő gazdiok assony lea-
nya vrinak szolgálta volna, forgalmatoson
kezdek kerdezni mi okaert vasarlana itlien
frissen. Aesopus az mint annak előtte ma-
gaban el vegezte vala ebessen felele, mond-
uan, hogy az Vra hazasult volna meg, mi-
uel hogy az elebbi felesége tőle el ment
volna es annak vrinna semmi modon háza
nem akart volna iőni. Mostan peniglen
vgymond, az Vran sok vendeget hiuator,
kiket az meniegzőben iol akar tartani, es

ezert

ezert hatta hogy mindent fel keressék, va-
lami ember keduenek kellemetős lehetne,
meg paranczolan hogy az arrual semmit
se gondolnak csak gyorsan találhatnak. Ésc
haluan a bolgálok egymás előtt el futan ko-
danak, mit hallottak volna Aesopustul, hog
kissebik assonnioknak tuttara adnak, es
megaz beszedhez többet adanak, az mint
az czatlogo asonnepeknek természetekhez
ez igen hozza illik. Annakokert az as-
sony meg haraguan, es előbbi akarattal el
valoztatuan nagy gyorsasaggal megyen
Xanthushoz haza, ki ez dologban megh
semmit sem tud vala, de mind az által megis
ő vele kemenien morgodek az assony, es
hogy merget inkább ki vehetne, vegre mon-
da, hogy Isten azt nem adgya ő neki erni,
hogy ő elteben Xanthus mas feleseget hoz-
na, kiből Xanthus eseben veuen az Aeso-
pus czelek ődetit, sep beszeddel felesegenek
haragyat le ballita es czendesite. Ez dolog
van nem sok nap mulua mikoron Xanthus
Vasforara egynehani bölcz embert hívog
volna, küldte el Vasarlany Aesopust es ő ne-
ki meg hagyta hogy valami legh jobb ő ne-
ki azt venne megh. Aesopus ezen kapuan

hogy az ő ekmeienek eles gondolatit meg
jelenthetne, es meg mutatna, hogy az ő V-
za nem igen értelmesen küldötte volna őtet
az vafarra, el mene es tehen nieluenel sem-
mit egyebet nem serze. Mikoron immar
Vatforara az vendegek el iöuen le ültenek
volna, paranczola Xanthus hogy etelt fog-
nanak, gondoluan hogy minden frissen Ae-
sopus el keşitöt volna. Akkoron Aesopus
minden ket ket vendegnek egy egy süte
nieluet raka eleikben, es az bölcz emberek
az Vatforanak eleyt diczerek miuel hogy
az bölczefegnek ki magiarazo ez köze az
nielb volna.

Az vran peniglen Xanthus monda hogy
mas etket hoznanak, de Aesopus egyebet
nem hozna hanem soba füt nieluet. Ez lat-
uan Xanthus mast kere, ő peniglen leura
nieluet vin elő es minden etek csak tehen
nielu vala.

Ezen Xanthus felette igen meg habo-
roduan, monda neki: Merzettel mind en-
ni sok nieluel? Ezt paranczoltan valae en-
teneked, auagy hogy azt vened meg en-
nekem az mi legh iobb volna? Melli fedde-
sen Aesopus meg nem rettenuen monda.

Nem

Nem banom Vram, hogy engemet vadols
cunirtodos es bölcz embörök elöt, kiknek
izületökre hagyom az en czeleködetemnek
meg latsat ha el iarrame auagy nem az te
paranzoltaduan. Mert mi lehet az nielu-
nel iob c melli által egyedül az mi elmenk-
nek io gondolatit meg ielőntettük, melly
által valami io dolog vagyon az emberi tar-
sálag közöt minden löt es bereztettöt. De
mi süklég, vgy mond, enni sok fő ember
előt sokat solanom, auagy ki nem erti az
Hesiodusnak fő mondasat, ki meg az hal-
gato nielbnek is draga voltat nagy kintsnel
nagyobnak böczülte, mikor ekkepen sol.

Nem lehet, vgy mond, semmi dragab do-
log az nielbnek meg tartostatasanal, ki mer
tekletösség berint magát meg tudgya tar-
tofradni, es helyen viselni. Nem lön mie
tenni Xanthusnak, miért hogy az vende-
gek is az Aelopus sauanak mind engednek,
s annakokaert monda hog holnap is ű haza
tartoznanak. Mert vgymond, nem csak
nieluel, hanem egyeb erekuelis akarnalak
benneteket tartani. Te peniglen kellemes
bölcz ember, menni es holnap Vatsorara
mind az kesitöd az mi leg hituamb es allab

valo volna. Mas nap az vendegek el iöue-
nek, Aelopus peniglen mint az elöt akko-
ronnis minden etket csak tehen nielből
kesite. Akkoron monda Xanthus, Rob hit-
uan ember, inmáron legh hituanbnk ve-
lede az nielucket kiker tegnap mindenel
iobnak d'iseri vala? Kinek Aelopus így fe-
lele: Vram, vgymond, meg bizonyíthatom
hogy minden gonosság az ki az emberek
közöt leben, vgy mint ember öldökles, arul-
tatas, erőszak, czalardság, es ezekhez hason-
latos gonosságok, az nielu által niennek
veghez miuel hogi először is az gonoz gon-
dotokra es czeleködetekre sokunk re-
kinteni, es az so bebed vtan követkőzik az
gonoz czeleködet. En penig semmi egyrb
ertelemben ez dolog felül nem lehetök, ha-
nem mint sok időktül foguan valo pelda
bebed meg mutattya, holot az emberek így
sokszor sokni.

Houa indulal nielueddel? varas eppi-
teni es varas rontani. Effele dolgokon Xan-
thus igen haragfik, es miert hogy veli vala
hogy Aelopus ötet csak czufolni akarna es
iatzottatni, ő magaban fölötte igen bofon-
kodek rea. Sőt meg eggik az vendegek
közzöl

kózzúl monda, En azt velem hogy ez akar-
kiris gyorsan bolonda lehetne. Melli be-
teddel vele Aesopus hogy az Vrat csak ő
rea akarna ingerleni, mōda neki, En hisem
hogy az te dolgaidra semmi gondot nem
visels, es azért bolab en ream, hogy az az-
dat az bolgaural őfue vessthesed. Xanthus
peniglen ez atkolmatossagot latuan az ő
haragianak el fedezesere, ha Aesopust igen
verneis, monda neki, Miert hogi ez fő bölis
embert mas visgalonak mondod, ha te hol-
napol y embert nem találol ki külömbé cze-
lek ödgyek, bizony le voniatlak az huskór-
módról. Mas napon Aesopus az eges var-
son kezderte serint fels-ala iarni, hogy
talalna egy úgió es nem tudakozo embert,
es őtet vihetni Vra elcibe. Lata azért egy
paraszt embert kinek ruhazattiais semmi io-
modon nem vala, el lusnia modon hogy eg-
gyút le űlt volna, kit ruhazattibol vele hog
nem igen kerdeskődő volna, sep beseduel
nekie sola es az Vranak Vatsoraiara el hiva,
Az paraszt ember peniglen siuebē Istennek
halat ada raita, hogy kőlrsignelkül iol lak-
hatnek, azontul igere magát, es semmi nem
tudakozek felőle ki volna az ő Vra, hanem
kerde

kerde ha ezontul el kellene menniek. Monda Aesopus mindiatc menniünk el, es eskerdesen inkább meg biza magát. Aesopus, es nagy örömmel lón raita, hogy az kit kerestet volna arra rea találkozó, I-azert mondana neki, lúit vtanam, Immaron iuttanak az Vatoralo helire holot egy nehani veret egy vala, es az parast az mint faroson es poroson oda iöt vala, az eggikre leheuerödek, kit Xanthus az Vatorara ala iöuen holot meg lata, kerde miczoda iöuueni éber volna. Felele Aesopus es monda, hogy az volna, az éber az ki tudakozni né bokot volna, es kit paranczolt volt hogy ő hozza hiuna. Monda neki Xanthus, iob vagyongy mond, es az felesegenek meg suga hog okot talalt volna az Aesopus meg veresere, kire resulta fogva igieközöt, es hogy ő abban barna, csak az felesege engedne annak mit ő paranczolna. Fel soubal azere monda, Gazdaszony hoz vizer be es möld meg ez vendeg labat. Az Assioni sem mit nem kesuen egy medentzeben vizer hoza es iaruluan az egihoz az kire feküt vala az parast ember, monda neki hogy
hadna

hadna meg mosni az labat, Xanthus penig-
len veli vala hog az parazt ember ezt nem
engedne es az gazdaszonyak munkaiat eb-
ben fel nem venne. De monda az parazt
ember. Bizony hogy az solgaloknak kel-
lene ezt hadnod, de miért hogy szabad az
gazda s. gazda assioni hazanal, en ellened
nem törekedem. Es labait ki niuituan mon-
da. Először Assioniom, old le az boczkore
es vgy moítad meg. Ez meg leuen minék
vanna iol laktanak volna, kere egy io öreg
pohart elő Xanthus, es azt io horral meg
töltuen ada parazt ember kezében, gondol
uan hogy tisztelgetertuen először az Gaz-
dat kiualna, es ebből lehetne modgya s. al-
kolmatossiga az Aesopus meg veresere.
De az parazt ember ionak gondoluan azt
lenni az mit az gazda paranczolna, egiser
s mind meg iua, es az üres pohart ada Xan-
thusnak latra. De megis Xanthus Aesopus-
ra valo sandekaban olliat igiekőzik vala
ezelekődni az kit az vendeg meg ketdene,
es annakokare mikor latta volna hogy az
eggik etekből nagy mohon ennek az ven-
deg, monda hogy az az etek soralan volna,
es elő hiuatuan az fakasot vgyan or az al-
cainal

talmál egy Istanggal iol meg verettéaz holot
veli vala bizonnial, hogy az parazt ember
oltalmazni akarna az Iakatlot, de ő semmi
nem sol vala ezenközbe, miuel hogy ő ne-
ki semmi gondgyanak veli vala hogy nem
kellene lenni arra, az mit az gazda solgaian
czelekődnek, Vegezetre mikor belest hoz-
tanak volna elő, es nagy mohon ennek az
parazt ember benne, mint hogy ő neki az
felesege otthon az fele czeemet nem giak-
ran süttör, ezt Xanthus ebeben veuen, elő
hiuata az süttör, es igen meg pirongatta,
hogy minden etket es az belest izerlen hoz-
na elő, vgy mint az kiben sem mez sem egeb
fele fű berzam elegseggel nem volna. De az
süttő magát ebben mentuen monda. Meltan
haraghatnal Vram ream ha ez beles vagy
sütlelen auagy meg egett volna, de hogy e-
leg berzam ninczen benne, az nem en hű-
nóm hanem abbonyome, mert valamit en-
nekem elő adot en azt mind bele berzet-
tem Akkor monda Xanthus, Ién ertem az
mint mondod hogy az en felesegem verke,
de Isten bizonsagom vgy meg verem eret-
te, mint egy rab solgalomat. Es azontul
monda felesegenek, hogy azontul vgyan

ott vette le ruháját. Mert remenli vala hog
immarō az ő kiutasítának ellene allana az
parazt ember, es nem engedne hogy illien
bőbűsággal illetetnek az Gazdabony, de
főit inkább az Gazdanak haragiat kezevel le
csendítene. De az vendeg monda maga-
ban. Azt mongyak, vgymond, az en som-
bedim, hogy az mely tűz őket nem egerő
annak beket hadnak meg sem oltriak. Azert
enis nem zgelitem magamat az gazda dol-
gaban. Es ezenközben Xanthust kezen
fogvan monda. Kerlek ha tettzik egy ke-
uette varakozzal had hozzam ide az en fe-
lelegemetis, hogy mind az kettőt egymás
vtan verhesűk. Xanthus iollehet igen
bannia vala hogy olly igen egy űgiő es go-
rombi volna az parazt ember, ki semmit
meg nem kerdene, semmiről sem tudakoz-
nek hagi eből az Aesopust meg verhetne?
de mind az által. vegre ő magais el fakada
raita neurtue, es meg valla hogy olly ember-
re talalt Aesopus ki semmiről nem akarna
tudakozni.

Es vtan egy keues nap el muluan valamē
dolga vala Xanthusnak az piacon, es azert
kūldet Aesopust hogy meg latnaia, ha so-
kan

kan volnanak az piatzon, ötet peniglen-
taban előtalala az fő biro, es kerde houa
menne, kinek felelven Aesopus monda hog
ő nem tudna akkoron houa menne. Az
Biro peniglen gondoluan hogy ötet csak
meg czufolna, paranczola az poróloknek
hogy ötet vinnek az varas tömlőczeben.
Akkor felele Aesopus s. monda, Velede hog
hazunkbol ki iöuen en tuttam volna hogy
az tömlőczben kellene mennem? Az fő Bi-
ro giöniörködüen az ő feleleleiben el erö-
tete, es illienkeppen bekeuel iuta az piatz-
hoz, holot bantalan sokasagot lata, es azok
közöt egy embert az ki az adossagert az
masikot igen hartzollia vala hogy az ados-
sagot meg nem fizetne. Az ados hannia veri
vala az ő begenfeget, mind az altal igeri
vala, hogy felenek vala honnet beret tenne,
kinek az masik felele, bep dolog bizoni hog
csak feleuel vnfolab, De am bator csak fe-
let add meg, az többiuel ne legy ados, mert
iob felet meg vennünk, adossagonknak,
hogy nem mint egeölen el vestenök, Aeso-
pus mikoron ezeket nezne, hatra tere, es
meg monda az Vranak, hogy alig volna egy
nagy ket ember az piatzon. De Xanthus
ez dol-

ez dolgot nem ertuen el tudalkozek rajta
es egi keves vartatua hazabol ki indula, es
az pia ezra iutuan sok bantala sokafagor ot
lata, es monda. Ros eber ez sokafag rak ad-
digh giulee az mig ki iouenk: De Aesopus
az egei dolgot o neki meg beselle, es ieleie
hogi nagi sokafagot latott, de azok kozote
o egi embernel tobet nem lathator, az ki-
rol ez elott bolank. Hasonlatos keppen se-
lekodott regen az Diogenes bolts is, kirol
besellik hogi az Athenasbeli varnak tereie
tol nagi fel boual hiura volna hozza az sok-
fagor, es mikor az kofsegh elotte meg alloe
volna, azt uuoltotte, hogi o nem ollian ro-
sakat hiuna hozzaia, hanem az kik bizon-
iarà tokelletos emberek volnanak.

De hogi ez kezdett dologrol folli-
unk. Ez dologh vran hiuak Xanthust lako-
daloniban, holott sok bolts emberek vala-
nak, es mikor egymásra kezdettek volna
az pohart kosonni, Xanthus io keduet ke-
de venni, mivel hogi alkolmassan itt vala,
Akkoron Aesopus latuan hogi az vran las-
san lassan el erne az bor, hatul monda neki
Hallade Vram, azt mongiak hogi az bor
elofor meg Vidamittia az embert, az vran

meg resegiry, vegezetre penig meg bolodua. Xanthus meg haboroduan az o melen, monda. Tarts dolgodat es illel bepintelekkel fraidat ranitlat. De ez befedetn o giak hogy farmazott az Anacharsisttel, ki mikoron latta volna Gurog orsagban az sulo vesso, es az sulo, illienkeppen sullet, hogy minden vesso harom fele sulo reteremtene, eggiket kiben orom es vigafag volna az masikat kiben resegleg, harmadikat, kiben kegietlenleg es oktalansag el reitetett volna.

Az utan hogy jobban laktanak volna, eggik az vendegek kozeul latuan hogy Xanthus meg resegulte volna, kulomb kulomb kerdesekkel kezde otet izgatni, mellickre Xanthus semmi io modiaual nem tud vala felelni, hanem tsik az my nieluere iu vala, az azontsi ki luti vala. Annakokaert ez alkolmatossagot latua az masik, monda. Xanthu olu. Stam eggiurt, hogy valami mesterseggel az egeb tengert egi ember meg ihatna, de en azt soha el nem hihettem, s azere se tuled akarnam meg erteni ha igaze auagi nem. Akkoron Xanthus az mint ki tudamondani, felele hogy az meg lehetne tsik

É tölts, melliet fel merne fogadni az ő ha-
za vésteben. Tettezék ez az másiknak is, es
az haz felől kezert tápanek, meg annak
tölötte nagjób bizonylagul eggik az másik-
nak giúrótada, es az vtan keső eyel egí
mastul el valanak. Mikoron penig reguel
Xanthus fel keluen mofdani akarna kezde
keresni es kerdezni giúróiet, miert hogy
veli vala hogy vyabol ki esőtt volna. Mon-
da Aesopus. Nē tudode hog ez estue mind
az giúróuel egietembe hazadat el adad es
el nierek túled. Ezen Xanthus tlak el tsu-
dalkozek, mert az mit ez előtt tsfelekedete
vala, semmi ő neki eseben nem iut vala ab-
ban, de hogy mindenestől fogua Aesopu-
stul meg erte hog olli dologra kőröte vol-
na magat, az kire eleg nem lehetne, erőf-
sen bankodik vala raita magaban, es nem
tudgia vala mikeppen masolhatna meg az
fogadast. Vegre sok maga tőrefe viá kelle-
tek az Aesopus segítséghez foliamni, ki-
nek io inteset az előtt meg vltra vala. An-
nakokaert nag edes besedel sola ő nekie,
es eseben iutata minem ő io akart: iose es
hiuseget igerte volna Aesopus azkoron
mikoron őtet meg vőte, vegzesire ma-

gatis erre ígere, Xanthus, hog' ha mosta-
ni búklegeben legítleggel lenne neki loha
azt el nem feledne, de tót inkább tób' jóval
meg fizetne. Nem lok munkaual rea veue
erre Actopust, ki fel fogada neki hog' öt
meg szabaditani az fogadastul. Mert, vgi-
mond, lol tarod hog' lehetetlen dolgot fo-
gaccal, es be nem teltt sicheged, de en mo-
dot talalok benne hog' az fogadas veghez
ne mennien, ez az te köteled meg disere-
tódre est k. Ime azért az te fogadasodnak
napja elő tó, de te egíbal banator se mutat,
hanem tót inkább úrúlli es hordozkodgial
az Tenger parttara cholott minekutanna
óue gülend az varas nepe, magiaraztad
meg halitokri az te fogadasodat, az mel-
liben erre kötelezted magadat: hogi az ten-
gert meg íbod, melliet ha nem tselekedhe-
tel am az te hazad legien oda, auagi pe-
niglen fizels ezer forintot. Ez vtan kerí
elő egi pohart ki Tenger vizeuel rakus
legien, es azt kezedben tartuan illien
modon sally Meg halatok feienkent
mire kórtóm en magamat, es minemó
hünterced vóttm fel ha fogadasomat be né
teltt sichegnem, es en magam is vallom, ho-

gi az volt az mi fogadafunk, kinek eleget
 is akarok tenni az mint larracok. De senki
 nincsen ti közzülletek, kiol nem érted,
 hogi ez földnek minden hatariból nagy bő
 folio vizek szakadnak be az tengerben, ki-
 ket az tengerrel el szakasztuam, minek vana-
 natlak az tengeruize marad két lelek be-
 tellesittem az mit en fogattam. Mert az
 folio vizek meg iuafarol en semmit nem fo-
 gattam az mi keppen a fogadafunk forma-
 iabol feienkint meg eritek, es azzal nem
 tartozom hogy azokatis meg igiam. Meli-
 ekben Xanthus mikoron ez keppen el iare
 volna, mind az partron leuó sokafag egy-
 ber mind fel kialta, es az kiuel az fogadas
 vala sokaig csufolak, es kenberitek hogy e-
 lőbör az folio vizeket az tēgerrel szakatta
 el, es annak vanna vgi akarton menni ve-
 gere az fogadafunk. Az másik bölts azere
 ott vallast tön hogy meg giözertört vol-
 na az Xanthusnak ebellege által. Touabha
 őneki kőniörge hogy az fogadafunk lenne
 vege, es az min marabana annak őis alla-
 na De miuel hogy az Xanthust nagrobna
 valla az böltsfelegben, emberseggel aianta
 magát az meg giözört böltsnek, es minden

karat ő neki meg engedte.

Ezeknek vranak küldte Xanthus az Aesopust iőuendő lanni az maradaknak rópöl-
lefeből.

Mert ez az regi Görögöknel es olások-
nal igen közönfeges dolog volt hogy az
madaraknak vagi rópöllefeből vagi bolafá-
ból io berentset lannanak minden fele dol-
gokrol es rfeleküdecekről Parancsoltá vala
peniglen Xanthus hogy azt nezne meg ha
valahol egy bokor variat lathatna, ki hogy
ha job kez felől volna, io berentset iegze-
ne, ha peniglen bal kez felől gonos berēt-
set. Aesopus azért ki menuen lata egy bö-
kor variat az mint Xanthus mondotta va-
la, es meg ielente az vranak, ki meddig ki
iőue, addig az eggik hat immar el repült,
es csak az eggiket lathata, Aesopust azért i-
gen meg akara veretteni, veluen hogy ő
előle meg rufoltatott volna, es mikoron
ruháiabol Verkezette, iuta oda egy em-
ber ki Xanthust vistorara hiva. Akkor
mondá Aesopus. Hogy higgek en ez vran
az iőuendő mondásnak, holott ennekem
io bolafom vran im gonos berentsem leben,
vranak peniglen ki csak eggiet latott, im

melli is berentesie történek? Melli mon-
dattal Xanthus megengeduen, nem ban-
ta az Aelopusst.

Nem sok idő multhan ez utan, mikoron
Xanthus bölcs embereket hívott volna e-
bedre, parantsola hogi Aelopus kapun allo
lenne, es senkit az kösség közzül hozza ne
ereztene. Oe azért ott ülven mikoron az
vendégek lassan lassan kezdettenek volna
oda ióni, előőr mindeniktől kerdest
kerd vala minek előtte be erestene, mond-
uan. Az aiton az eb mikeppen ió be? Az
vendégeg peniglen gondoluan hogy őket
akarna csufolni, es ebeknek nevezne, meg
haraguuan mind harra menenek eggien-
kent. Vegezetre peniglé iuta ég es is em-
ber ki is niayas es trefas besedő vala, kis
Aelopus kerduen vgian azon modon. Fe-
lete. Mint iöne be hanem az negi laban es
farkat mozgatuan? Ezt azért csak egiedől
ereste be. Es mikoró immar az nap is mo-
don el mult volna, es az több vendégek
meg sem iónenek el, Xanthus felette igen
meg haraguuek, es mas nap az több vende-
gekre igen panabolkódek, hogy őret csak
meg csufoltak volna iger kezuen es el nem

őüen. De ők mondanak, sőt inkább mienk
volna a panasz, hogy te minket megcsufol-
tal, es meg bejellek mikeppen iartanak le-
gjen az ő bolgajauat, Tíak ott közel áll va-
la Aesopus, es sem ez vadolással, sem az ő
Vranak haragos tekintetüel meg nem
yeduen monda. En vgi tselekettem az
mint parancsolad vala, hogy ki valasztanam
az tudatlan kösség közül a bölts embere-
ket. Akkor Xanthus felele, monduan:
Hát ezeket te bolondoknak veled, hogy ő
ket mint ebeket innet el merred üzni. Mő-
da Aesopus. Sémikeppen vgi nē veleketē
de bizoniara az egi embertől ki valna az
ki nálad vadforala, az többi mindenestől fo-
gua ílak igen vekoni ertelemben vadnak,
Kerde ísmet Xanthus miért mondana ezt,
kinek igi felele Aesopus. Azert mondom
ezt, mert mikoron tőlők ker lenem mikep-
pen iőne be az kapun az eb, senki ő közü-
lők ez kerdest meg nem erthete, ez egi fő
es bölts ember kiüöl, ki te veled vadfora-
lek, es azt monda hogy farkat mozgatuan
az laban iőnebe. Itt az böltsék nem tuda-
nak se nem bolani, hanem rea hagiak hogi
olliankeppen volt volna az dolog a mint
Aeso-

Aesopus befeli vala, es hogy ők akkoron
anni vegre nem értettek volna,

Ebben sok idő el muluan, Xanthus so-
ralni ki mene az temetőhelre, es az mint
sokafa vala, Aesopustis vtanna solira. Mi-
koron peniglen az kő koporsokon valo
irast nezegetnek, Aesopus egyűt talala ho-
gy az Görög börtüket az kőre fel metzete-
tek α, β, γ, δ, ε, θ, ι, κ, es ezeket meg-
mutata Xanthusnak, es őtet inte hogy ielē-
tene meg mi volna iegzése. De Xanthus
iolléhet lokat gondolkodek felőle, mind
az által soha eleben nem vehete mi volna
iegzése, Monda azért Aesopus, mi lehen
iualma ha itt en ezentől el tött kintset ta-
lalandok? Xanthus felet igere neki, es hogy
meg annak fölötte szabadossa tenne. Itt Ae-
sopus az iras mellett negi lepest teuen, csak
igen fen egy korso araniat talala, meliet ká-
veuen ada az Vranak, es őtet kere hogy fo-
gadafat tellesitene be. De monda Xanthus,
En az vtan telliesstembe ha eleb meg mon-
dandod mi legien ez eginchani börtünek
ertelme, az kiből meg talalad az kintset,
kit ha meg mondandad ez kintselnel napiob
neven vessem, Aesopus azontúl az Görög
börtük

bőrüknek iegezet meg maglataza illien-
keppen monduan. Lepy negiet ad meg
az földet, es talal el tete araniat. Mikron
Xanthus ezis ki vötte volna belöle, ötet
meg csufoluan monda, miért hog arania-
is tudz talalni nem akarlak teged. ö-
tem el eretent, akkor monda Aelopus. De
Vram meg mas dologis vagion ebben, kis
neked tutodra akarok adni, mert ez bő-
rük aztis jelentik, hogy ez meg let kint-
set az Nandor feier vary Tisztartonak kel-
lene adni. Add meg azért ez meg let kint-
set a Dionysius feiedelemnek. Melliet hal-
uā Xanthus monda. No ez kintnek fele a-
bator tied legien, tik hogy halgas es lenki-
nek ne mongiad. Ezt fel fogada Aelopus,
es azért haza fele hia ötet Xanthus hogy
meg oztanak önnön közötök. Haza men-
uen azért, miuel hogy fel vala az Aelopus
statfogasatul, ötet látzra vettete. di mikor ö
ötet meg akarnak fogni, tele torokkal ezt
kezde üvöltani, ez volte az bőrt emberek
nek hisök. Melli befedé fel induluan Xan-
thus ötet el ezetete, es inte befouat, hog
be falna az nieluet ha szabadsgot akarna
nierni. De erre azt monda Aelopus, hog ö
soha

soha nem kőniörög szabadságra várnak,
minél hogy ő vagi akarna vagi nő akarna,
de hamar való nap szabadosa lehetne. Annak
kokaert enis irasomnak rendiben immaró
azokrol folok az dolgokrol mellick által
Aesopus ki szabadult az tolgalatbol, es min
de emberek közört diszeretet niert, az fese
delmeknel peniglen kedues emberre lott.
Annakokaert minek vana Aesopus fok i-
deiglē el benuette volna az tolgai allapat-
nak terhet, iol tudian az ő maga eselleges
es bultseget, modot akara benne keresni,
mikeppē magat meg ieleni hetne, es az em-
berek közört io hirt nevet lehetne. Ezen-
közben egy innep napon, mikorō à Samus-
belieknek nagi gūlesek lott volna törtē-
nek ez hogy az varas persecte egy faskeliō
közszulōk ki ragadna, mellicl mikorō nagi
mestē fel rōpult volna, ala erezte es esek
egy tolgalo inasnak kebelōbe Melli dolgō
à Samusbeliek meg rettenenek, gondoluan
hog ez dolog valami veszedelmet iegizere.
Annakokaert mindē hūltseket es tudos em-
bereket, elō bolirus. sūkepē penig'ē Xstust
oda hia felette igē kerek ōket, hog ez do-
lognak iegizeset ō nekik iclētnek meg. az
60b

több bűlecek vgiá ott meg vallak, hogy ők
ez fele ióuendőre bolani nem tudnak, de
Xanthus eginchani napot kere gōdolkodal-
ra, hog közclb meherne ez dologhoz, időt
adanak neki es immatőcshonc zak nagy
gōdban tōri valı magat, es iegzefer meg nē
talaluā fellete igen somorkodik vala raitas
Aeloj us peniglen. mikeppen az elōrisze-
lekedett vala, kere őtet, hogy habcrulagie
is lentene meg, ez mellet peniglen bolga-
lattiar aianta ha valamiben vranak hatnal-
hatna Xanthus elō kezdte berelleni az dol-
got, es igē panabolkodik hogy maid min-
dentis teffegetes hōczūlent el veeren. de
fōt meg azonnıs felne, hogy az kōsteg ha-
ragiaban őtet agion ne verne. Monda Ae-
sopus: Ne fellı Vram az menyben lehet nē
hadlak, es mint ennek elōtte, ez vranıs,
es ez mostani forgalmatossigadholıs ki mē-
lek, csak azt czelekedgied az mit im mon-
dok. Hisem hogy holnapi napon kellerik
felelned, de te illienkepen bolı az kōsteg
nek. Iol tudom io polgarok, hogy az em-
berek nemellieknek h rēkrōl neuekrōl
külōmb külōmb keppē sokranak velekōd-
ni, az mint minden embernek az dolog fe-
icben

leben fer es elmeiehez illik. Illientepen
mikorai valaki bölcz embernek nevezte-
tik, mikeppen tuis en rolam bolotok, min-
den ember olli dolgoknak tudomaniat ki-
uannia ő róle es azt gondolja hogy iol tu ő
gia, az Mellieket őnnön maga nem tud es
nem ért. De sokal kólómben kell erteni
Mert mikeppen hogy kúiómb kúiómb me-
stersegek vadnak es tudomaniok, azonkep-
pen az bölczelegis nem mindē fele dolog-
nak értelmet es tudasat foglalhatia be. Mert
iollehet az bölczelegben vagion minden
Isteni es emberi tudomanioknak summaia,
de mind az alra őis vgy mint csak egy fe-
le tudomani. Mert kiczoda velheti ti kőz-
zületek hogy az hólis embernek kellene
lenni horbelinak es Timarnak, miuel hogy
ez mestersegek is az emberi ertelemhez tar-
toznak. Kerdhemenek azért mit monda-
nek en bölczelegnek ? Semmit nem egie-
het, hanem az Isteni es emberi dolgokrol
valo tudomant, melli foglaltatott az elet-
nek es io erkölcznek mesterseggel es io
moddal valo rendeleseben, es anákokaert
az bölczeleg ez vilagon valo dolgoknak
allapatait fel hannia veti es meg érti, az I-
steni

Isteni felelőre es minden igazságra vgmint
termeszet szerint benünket tanit es igaz-
gat. Annakokaert az bölczeseleg senkit ió-
uendő mondva nem tehen sem peniglen
iosta, s. azért tiisez fele tudomár mi tőlünk
ne kiuanniatok. Ha peniglen valami ker-
destek vagion az Istenek felől auagi az ő
tisztelekről, vagi az embereknek cletek-
ről es erkölcsökről, vagi más fele terme-
set dolgairól, akkoron elietek az mi mun-
kankal. Most penig terietek inkább azok-
hoz az kik ióuendőt tudnak módani, mel-
li tudomanban ennekem orthon ieles sol-
gam vagion, kiti-nektek turtorokra aka-
rek adni, hogy ez mostani haborusagbol ti
teket ki menthernelek, iollehet nem anni-
ra tistelességnek latzik hogy illien fő do-
logban egy solgatul kerdetek tanatlot, s.
mit kellien czelekednetek. Ha te, vgmind,
illienkeppen solindab ő előttök, minden
bohusag nekül bked hadnak neked, vagi
akariak vagi nem akariak hallani az en be-
sedemet meg nem vetendik, es som van
engemet diczerendnek, az à diczeret tied
Isten: ha peniglen valami igazsagat ióuend
ki belőle, ez immaron csak ennekem ru-
laido-

szajdonították. Ez tanacz fölőtte igē tettek
Xanthusnak, mert eszbe nem veheti vala
mire menne. Azert mihele meg virada,
azonkul az tanacz köziben mene, à hol az
lokafag őszue giült vāla, es az mikeppen
Aesopus őtet megtanította vala azkeppen
soluan, Ielente hog az ő solgaia az polga-
rok kerdeset meg seíthetne. Mindniaian
azert fel kialtanak es egienlő akarattal ki-
uanak hogy mentől hamarab lehetne az
az solgar oda hiunak, sőt meg Xanthusa-
is feddenek, hogy el nem hiuta volna vele.

Mikoron azert Aesopus az giüleközec-
ben iött volna, es ő rea tekintőttenek vol-
na, mindniaian el fakadanak raita nevetne,
es nemellik mongia vala, hogy ő valami I-
sten embere volna miuel hog keues embe-
ri abrazat volna ő raita, Nemellik penig-
len azt kerdik vala ha az ő hazaiaban tud-
nanake az kőuek solani. De Aesopus ezzel
nem gondoluan, mihele meg alla kő-
zöttök illienkeppen kezde el besedet,
Nem illik Samusbeli Vraim hogy az en
suttogomert atag engemet meg vessetek,
amigi az en rolam valo io remenlegtekben
meg hidegöllettek. Mert most nem vala-
kinek

kinek seplege nekül sükülk örtök, sem pe-
niglen nem az sep abzarrol, hanem az io
ertelemről es elmenek elstegeröl es ioe ite-
letiröl tudakoztatok az bölcz emberektöl
Soha nem lattatoke, hogy meg az rut hor-
dobolis giakorta io bore ihatnak, az arani-
as poharbol peniglen giakorta alauatol?
Mostan peniglen az io ertelemről es itelet-
ről vagion fonk nem penig auagi az eröl-
segröl auagi az sep formaio emberekröl,
kiben lattiatok hogy ennekē keues iutott,
de az en elmemről ki bennem vagion ker-
lek eleb ne tegietek itiletet hanem ha be-
sedimet meg ertenditek.

Ez bebed vtan mindiarast le ezendese-
uen, kiuanak mindniayan hogy ha valami
ertelme volna azt ő nekik ielentene meg,
Annakokazert illienkeppen sola Aesopos,
Tiis engemet ezert hiuattatok, enis illi
sandezkall iöttem ide, hogy ertelmemet es
iteletemet meg ielenczem. De miert hogy
nem velem illendonek, hogy en solga leuē
közönseges giülesben illien fő dolgokrol
solliak, ti kegielmeteknek is peniglen nē
volna melto hogy olli solga sauat halgat-
natok, kit az Vra akarmi aprolek sauaterris
auagi

ausgi ezelekedetiért elő sokott rantszó,
kerem azért kegyelmeket hogy engem
batorizatok es io modgiaual bizaltok.
tovabba pedig az ti mellosagtokatis meg
tarczatok, es annak ő regbőlelere az sol-
gay rendből engemet mentetek ki, hogy
szabad ember leuen kegyelmstek előtt biz-
uasban solhassak.

Ez so haluan mindniyan itilek hogy i-
gazat kiuanna, annakokaert vegezek hog
közönleges akarattal tegiek szabadossá, es
meg hagiak hogy az varas kintstarioi re-
giek le Xáthusnak erette az penzt az mel-
lien vőtte volna. Xanthus mikoron larna,
hogy meg akarattia ellenis Aesopust saba-
dossa tennek, segienle meg mondani mellé
keues arron vőtte volna, de kedueskedné
akaruan az Samusbeliéknek, ő nekik aian-
dekon ada Aesopust. Ez dolgot főlötte io
neuen veuek róle, es azontul az fő biro az
polgarok keziben veue Aesopust, minde-
nütt meg hirdetteruen, hogy mint az Sa-
musbeliek szabadofok volnanak, azonkep-
pen Aesopusts ő közéők szabadof polgara
lőtt volna.

Akkoron azért Aesopus az meg lőtt do-

D

logrol

logrol illienkeppen kezdé folani, Mind-
nyayan iol tudgiatok tiftelendő Vraim,
hogy az kefelió király madar. Miert hog
azert az kefelió az varas peczetit el ragad-
uan olli folga kebeliben eitötte az kinek
semmi szabadfuga ő magaba ninczen, hané
mas embernek hatalma alatt vagion, es se-
mit egiebet nem iegiez hanem hogy vala-
meli hatalmas fejedelem az ti szabadfuga-
kat meg akaria rontani, es az varast hoz-
za akaria hodolratni. Melli fot halluan az
Samusbeliek felettéy igen meg iedenek
raita, es az ő kőzönfeles allapatiok felől
gondolködni kezduen veget variak vala
ez iöuendő mondának.

Ezenközbe nem sok idő muluan köne-
tek iöuenek Lydiabol Chroesus kiraltól
kik azé kiutanniak vala hog az Samusbeli-
ek az adot be vinnek, mert ha ez nem cze-
lekednek tüzzele fegluerrel az kirali rai-
tok lenne. Mikoron erről tanaczkozna-
nak mit kellene az kiralnak felelni, nagio-
rebe az tanatának az folgalatra haiol vala,
Aefopust penig kerduen mit ertene, illien
modon sola. Tiftelendő Vraim az embe-
reknek az szerencze vad ad elikben

ez vilagon, kik között az egyik az szabad-
sagra visen, de az eley igen nehéz, az viol-
lia pedig igé gionidróleges az málkac vi-
sen az solgalatra, kinek az eley igé gienye
es lagi de az tollia meg sanarittia az em-
berket. Ez bot haluan az polgarok, hogy
szabadlagokat meg tarthassanak giversmind
fel kialtanak módjan. Szabadolok vaginik
s. azere akaratumk szerint soha tolgak nem
lefünk. Es illienkeppen el ereftek az kőve-
teket. Melli dolgot az kirali megertuen
az Samusbelieknek meressegőket igé czé-
dala, es hadat kezdé ellenök hirdetni. De
hogy megerte hogy az hódolatra rea-
hailottak volna, de egi embernek sen-
tencziája verte volna el rola őket, akara
azt az ember semelie berent tenni es befe-
det hallani, főkeppé hogy az keuerek azt
mondak ő neki, hogy csak eginchani be-
fedeuél vitte volna erre őket. Izené azere
a kirali az Samusbelieknek. es őket kere-
te, hogy azt az embert adnak kezbe es be-
keuel maradnanak, ez dolgot megertuen
Aesopus monda hogy örömett el megien
az kiralihoz, de minek előtte el akarna mē-
ni lelte hog egi befedet akarna az tanas
D 2 beliek

beliek előtt beelleni, monduan. Egiser
vo egrido meg mikoron az okalan al-
latovis coloxtanak, akkoron nagi had tama-
di az farkafok es a barmok között. Es mi-
ert hogy az barmok meg gíözhetik vala
az farkafokat az komondorok legisege-
ből, az farkafok köuettleg által bekeleget
akarának berzeni illi ok allat hogy az ko-
mondorokat adnak ő kezekben. Az bar-
mok az szabadfagnak öröluen, es az cza-
lar díngot ebökben nem veuen, engednek
az farkafok kiuanfagnak, es illien modon
annak vinnak az ebek mellettek né leuen
az farkafok őket mind el baggarak. Az
polgarok es ben veuen mit kellene erre-
ni ez beveden, mondak hogy nem akariak
Acopust el erebreni es az kiralihoz külde-
ni. De onnon maga szabad akarattia berint
el indula az köuötökkel, es Sardis varasa-
ban mene az kiralihoz, houa mikor iutott
volna, es az kirali ötet latta volna, monda.
Ez volte az iambor az ki ezt miuelhetre,
hog az Samusheliek meg ne hodolnarak.
Ez ezenközbe meg haraguan, kegyetlenül
kezde res nezni, mintha ötet halattal feni-
egetne. Akkoron Acopus a Lydiabeliek-
nek fokalok

nek sokalok berent terdre esuen, az kirá-
nak titelleget tón, es monda. Nem az en
polgarimtol kenberitetuen, de szabad aka-
ratom berint iórtten elódben, es annako-
kaert k. rlek tegetet felsleges karali hogy
vegied kegielmes fúleidben az en keues
bedimel.

Egikor, vgi mond, egi giermek iórt ve-
te, es foga egi púczkót benne, melliet mi-
koron meg akarna ólni kezdé kóniúrgeni
hogy ótet ne bantana, monduan. En, iol
tudod hogy soha senkinek karara nem vol-
tam, sőt ingien sem lehettem volna ha bin-
ten arra igiekózttem volna, hanem en úl-
uen az faknak leuelen, auagi peniglen az
fúueken az embereknek giónióru. gekt re
boktam enekelni, de mi hasnod lehet ne-
ned az en halatomban? mert en bennem
semmi egieb ninczen hanem csak es ke-
ues so kónióru. luen raita az inas el erefte
ótet. Ezkeppen enis alazarossan kerem fel-
segedet, hogy engemet attalít meg ne mio-
moriez. Mert latod hogy ne bennem sem-
mi egieb ninczen hanem hog' bolni tudok,
es az embereknek sommali hasznal es gió-
nireseggel szolgálhatok. Meg élék az kí-

ralnak sítie ez ő sep sauan, es vgian kőniő
rúuē rait eletet meg ēgede, touabba min-
denre igere magát vaiamit tőle tudna ker-
au. monda Aesopus: Kerlek felseges kirali
ne haborgasd az en polgarimat. Erre rea-
hala es peczets levelet ada, diczeruē Ae-
sopusi hog lako földéhez illien io sande-
ka volna.

Haza menuen azért es meg ielentuen
hogy ő bekeleget berzett volna, olli nagi
örömre indita az eget varast, hogy azon-
tul minden Templomokban ez Istennek
nagi halatadnanak es innepet illenenek.
De meg Aesopusnak kepetis ertzből kiőn-
tek, es meg irak, mi okaert tennenek ő ne-
ki illien nagi tisztelget, de ez ő kepet an-
nak vtanna az sok hadak miatt kik abban
az sigeiben voltanak, el vesztettek, iolle-
het Lissippus az vtannis eginchani saz es-
sendőuel az Aesopus formaiszaz het böl-
czeknek kepeuel egietēbe fel epitete volt.

Vegezetre Samusbol költőzek Aesopus
Chroesus kiralihoz, kinek kedueert irta
ez hebedeket az mellicket mostanabannis
az ő netie alatt oiuashatun k. Ez időben Af-
siriaban vralkodik vala, es Babylonia va-
ralat

rasat bírta vala az Lycerus kirali, anagi az
 mint Herodotus írta Labynetus, kinek fri-
 gie es tartalaga vala az Chroesullal, ki el-
 meg az Cyrus ellenis együtt hadakozott.
 Mikoron azért Aelopus földet, vizet lat-
 ni fölötté igé akarna, es főkeppé Babiloni
 at latni kiuanna, kinek nagyi voltatul kaz-
 daglagatul es minden ekestegetől sokat
 hallott vala, here az kiralt, hogy őtet az
 Babiloniay fejedelmnek egy leveleben
 commendalna, Az levelet azért hozza ve-
 uen minek előtte B. byloniaban néne, Gó-
 róg orszagon akara által menni, főkeppen
 hog az het bölcz embert latarna, kiknek
 ez vilagon mindenütt nagyi hírek neuók
 vala.

Ez bölczekről külömb külömb fele ke-
 pen solnak az Görög Historicusok, es ne-
 mellick többnek, nemellick keulebnek
 mongiak őket. Plato peniglen hetet sam-
 lat elő az ő sokott neuókön, hanem hogy
 az Periáder heliet egy Myso neuóé mond
 elő en hísem annakokaert, hogy őtet mel-
 tatlannak velre az bölczeknek diczeretire
 ennekokaert hog hazaiat kegietlenül bír-
 ta, es sokat hamissan s. meltatlanul czeleked-

dött. Hög peniglen ez időben csak het fő
b. lez embert tartottanak ezen en giakor-
ra czudalkozta, vegezerre peniglen illé
okit találtam magamban. Az tengör mel-
let egy Myletus neuó varas volt regen, ho-
lott mikoron az halafoktól egy ember sz-
kazitott arron meg vőtte volna azt á mit
berenczere ki vonhattanak volna, az ha-
loban vonianak ki egy arani három labu se-
köt az halak között, es kezdenek rajta ve-
geküdni ha az embernek adgiaké auagi é
mert azt mongia vala az aros ember hogy
valamit ő berenczeireuel az egy voniasban
ki vonhattanak azt ő mind meg vőtte vol-
na. Ha peniglen semmit né hoztanak vol-
naki, annak ő vallotta volna karat. De mi-
ert hogy az Isten iob berenczet adott, mel-
so esillendő volna hogy őtet meg ne czal-
nak az ki vont marhabol.

Nem akarok az dolgot törüē nekül had-
ni, miért hogy mind á ket reb az ő hasnat
keresi vala, es annakokaert verek az My-
letusheli polgarok eleiben, kik ez dolgot
el nem vegezhetuen, mondak hogy az A-
pollo Istentől kellene meg erreni, mit ve-
geznenek önnön közöttök. Az Apollo pe-
niglen

niesen az ő templomból illien szózatot a-
 da ki, hogyannak kellene az arani feket
 adni, á ki legh bölczeb volna. Gondolak
 az polgarok hogy ő közöttük tudosb em-
 ber nem volna egy Thales neuó bölcznel,
 ki minden feletudomaniokban fő mester
 vala. Ez Thalesst olli nagy böczületben car-
 totak az Görögok hogy ha valakit fölöt-
 t-b akartanak diczerni, csak azt mondot-
 tak hogy második Thales bölcz lehetne, es
 ennekokart az polgarok aiandekon ő ne-
 ki vüek, de ő az aiandekot semmi módon
 el nem akara venni, ezokart, mert nem
 vele magat olli rúdosnak hogy az Apollo
 ő neki akarta volna küldeni ez illi draga
 araniból csinalt három labu feket. Kúlde
 azért Priene varashan az ő sombedgianak
 Bias neuó bölcz embernek, de azis magat
 mentuen kúlde Lacedemon varosban az
 Chilo bölcznek, ez penig Solonnak, So-
 lon peniglen Rodus szigetben Cleobulus-
 nak, ki kúlde Pitthacusnak, es az Perian-
 dernek, ki vagi tudatlanfagabol, nem ert-
 uen hogy immar Thalesnel volt volna, vag
 szabad akarattiból kúlde Thalesnek ki
 iollehet el veue de mind az által nala nem

akara tartani, hanem bentele az Apollo
Templomának, miuel hogy az ISTEEN
minden emberrel bölczes es tudosb vol-
na es innec költ hibeem közönleges bebed-
ben, hogy het bölcz ember volna Görög
országban. Iol tudom hogy ez historiat ne-
meltek külömben bebelik, hogy tudni
állik Soton bentele volna az Templom-
nak az arani beket, Thales peniglen egy
arani pohart de en csak azt akarom elő-
betele mostan, az mellet több bölcz em-
beret tudom hogy ioualtanak. Aelopus
azert mikoron ezekhez valo kiuanfaga-
ban Görög országban ment volna, mind-
niaiat együtt talala Corinthus Varos-
ban, es ő velök egyetemben egy Szicchi-
abeli Anacharsist több tarsaiual es az böl-
czeknek köueteiuel.

Hitta vala oda őket Periander bölcz,
auagi hogy őket igen keduelte az bölcze-
segert, auagi penig hogy ebből ő neki va-
lami diczireti lenne.

Ezekis kiuanniak vala Aelopust latni,
miuel hogy immar sok időtől fogua az ő
bölczesegenek hirtet görög országban hal-
lottak vala. Mikoron azert az varason ki-
uól az

uól az Periander maiorában íol laktanak
volna. es kólómb kólómb fele dolgokrul
solának, emtek ózek Periander az kegie
t en birodalomrol, mellier az bölczek fő-
lötte igen Karhoztatak, ezokaert, hog ez
vilagon aralmasb dolog annal nem lehet-
ne, vgimint á ki minden szabadlagot es be-
kefeget meg rontana. Ezenközben hogy
illienkeppen solának Acsopus bóseddel
ellenók alla es óket kezde igazgatni, hogy
csak ke uellegekben es hog az kólsegek
kedueben lehetnenek illien keppen akara-
nanak solani az kiraliok es feiedelmek bi-
rodalma ellen. Monda aztis hog ó neki né-
tettzenek az Solon sententiaia, ki semmi-
nek veli vala az Chroesus kazdaglagat, es
senkit halalanak elotte bodognak nem
mond vala. Mert, vgimond, melatlan vol-
na az io serenczet ez vilagon gonos seren-
ezenek mondani, es ísmerlen az gonoz-
ionak, ha senki halala oraiglan bodognak
nem neueztehetnek. Touabba monda ho-
gi illienkeppen ez vilagon semmi bizo-
os es alhatkos dolog nem lehetne, ha az
emberek eletekben bodogok nem lehetne-
nek, De az mikppen az tista nap sep údóe
seren

Serez, ha peniglē felhőbe megien akkaron
homalios időt serez addig az mig az felhő
be vagion. Azonkeppen minden embert
vagi bodognak vagi bodogtal annak mód
hatunk az ő berenczeire es allapattara
tekintuen, hanem ha valaki ebben akarna
bölcseséget mutogitni, hogy az embere-
ket is berenczesnek mondana, de bodog-
nak nem merne nevezni. Mikoron ezt bo-
lotta volna Aesopus, egy Boeciabeli inas
az bölczek seregéből az ő idejének mi vol-
tatal nem gondo'uan, elő bóla es monda
Te vagie az aki ez gülekőzerben az kaz-
dagfagot nagjობnak böczülöd hogy nem
mint az bölcseséget es az iobagot. De miért
hogy az Aesopus bebedenek nem az vala
czellia, hogy ez fel rugo ilfiit egy keuse
le ütterne, illien bebedet kezde befelleni.
Lydiaban egy őfuer hogy lara az folio viz-
ben az ő kepet nagi erőssen kezde czudal-
ni önnon magát, es feiet üstöket meg raz-
uan, sebes ggel futkosni kezde mint ha ég
lo sem erne ő vele. De ezenközben meg
emlekezuē rola, hog ő miből germett vol-
na, tudni illik az samar ul es az lotul, le-
czapa mind fület mind farkat, es eseben
veue

vene hogy ő nem futhatna. Ez beszéddel
meg fedde az Ináknak értetlen voltát. Es
az bölczek ismét en meli dolgokorl kez-
denek önnön köztök kerdezködni. Az
kerdes peniglen ez vala. Mit tudna az ki-
ralt vagi az fejedelem leg diczeretesb dol-
got feleleködni? Solon felele. En azt mon-
dom, hogy ha az birodalmat le tenne es az
kösség paranczolna önnön magának. Mő-
da Aesopus. Tehat tennen magad miatt pa-
ranczolt hazad nepenek, es az gazdasagot
miert né engeded az solganak. Szola Bias
az dologhoz. En azt mondon, hogy ha a
törüennek is erkölcznek es hatnos vege-
zéseknek oltalmazoi lelend. Monda Ae-
sopus, hat, az kegielmed értelme ferint kel-
lene ioualni az Indiabelieknek sokasokat,
holott az fia az attiat fel bardollia es meg
esí, az attia isméglen az fia. Thales felele.
Senki add g ne diczerie az kiralt, hanem
ha az ő birodalmanak olli modgiat latan-
gia, ki miatt dő nap előtt semminemő ok-
kal az tiszból le ne vettessek. Aesopus mő-
da. En illienkeppen inkább diczerhetnem
a kor naniósokat. Anacharsis monda. Ha
önnön maga bölczeb legend az tőtbinel.
Monda

Monda Aesopus, Taha az alatta valok bo-
londog volnanak. Cleobulus igi sola. Ha
senkinek nem lehet. Aesopus ki veue sz-
iabul az befedet, es mondta, minem az v-
forasokrol volna most befedunk, a kik
malt meg nem hisnek. Pitacus sola mond
uan, Ha az o iobbagit vgi birandgia hog
inkab szeressek otet hogy nem mint felne-
nek tole. Aesopus mondta. Azt konnien
megh czelekodheti lagi engedelmessege-
uel, ki miatt azatiaknak megh io fia es go-
nobia soktanak lenni. Mōda Chilo. Ha, vg
gimōd, ez földiekről az menny dologok-
nak gōdolattiar elmēit fel emelendi. Ae-
sopus felele. Ezt ānak kulczelekedni a ki io
serēczeies a naprol es holdrol akar a varni
Mert minden embereknek ez közönfeges
ranusagok, halando vagi, ne ez felieb az
Isteneknel. Ez feleletek veghez minden
mindniayan kerek Periandert, hogy ois
ez o ertelmei jelentene meg ki nagy gon-
dolkoduan mondta hog az mit solottanak
az kirali diczereti felol az bölczek, azok
mind fő feleletek volnanak, iollehet Aeso-
pus eggiket sem ioualna. Ennekem, vgi-
mond, ez tettzik benne, hog az diczeret-
re méltó

re melles kirali, à ki az énnön maga es
segeből az Kirali mel. csagot le akarja
tenni. Akkor Aesopus neuetuen monda,
Im az kiraly mel. csagrol es diezetetről
disputalunk, sep dolog bizonyi hog az Ki-
ralisigbol kegielmed erremeud le vonna
D. ezudalon meg Solon vramnakis errel-
met, ki az meg holtakat nagjoknak búczúl-
li az előknel, tuduan hog az holtak erze-
kónseg nekál leuen semmit nem tehetnek.

De Solon gióniörködüen az Aesopus-
nak illiēbeü besedeben, kezevel feiet meg
dörgölgete, es miert hog ő előtte ül vala,
monda neki. Tchar nem tettik teneked,
hogi iob volna az Kirali mel. csagot el had-
ni hogy nem mint abban lenni.

Monda Aesopus, bezzek ennekem nem
tettik, miert hog az Apollo verseis à mel-
liel teneked solott vgian ezent tarttia es
bizonitria, monduan. Czik az à hodog
varas à kiben egi feiedelem lehet. Es bizo-
niara soha io feiedelem az nē lehet, az ki-
az hadban inkább kivan vesteni hogy nem
mint nierni. Es soha az io pastor nem lehet
à kinek az niyara gondv felese ninczen.
Summa ferint, valaki ualamic io akaratta-
tol nem.

bol nem felekesik, minden dologban annak ala valo elömette leben.

Ez fele bebelgetelöket az bölczeknek ez utan az Chroesus Kiralnak hat meg vittek ki iolihet az bölczek erelmre diczere, de az egi Aesopust mindnyamal főbnek itelte, es mikoron mondana hogy ő azokat mind felment embereknek iteli, monda hogy az Phrygyabelit meg sallieb valonak tartana, melli befeddel vegezette példatul lokan eltenek.

Vgian ezen lakodlőbã mongiak hogy a gazdais lok dolgokrol kerdezkedett a bölczektöl, de Aesopus mindenknek feleletitekessen meg czúfolta. Az kerdesek penig illienek voltak. Miczoda, vgi mond, legh regiebb? Mondanak hogy az idö. Felele Aesopus Sör inkább az Isten, ki nek sem kezdeti sem vege ninczen. Touabba kerdek mi volna legh nagiobb? Mondik hogy ez világ, Aesopus felele, Sör inkább az heli ki ez vilagot befogtallia. Miczoda v-gimond, legh sebb? Az vilagossag, Aesopus. Inkab ez világ, az kiben minden fele sepleg vagion. Miczoda legh bölczöbb? Az igassag, Aesopus, Söt inkább az idö mel liben

liben kúlómb kúlómb fele dolgok találta-
 tanak es ez vtannis találtnak. Miczoda
 leg h közönlegesb: Az Halal. Aesopus m. ű-
 da. Az Remenleg, melli meg marad ha
 mindenünk el vesis. Miczoda leg h iobb:
 Az Isten. Aesopus. Inkab az iofag à mellé
 nekül semmi io nem lehet. Miczoda leg h
 gonozb: Az gonoz berentse. Aesopus. Sõe
 inkab az gonostag, melli mindent meg ru-
 tit es meg vesítőget. Miczoda leg erűsebb:
 Az berencze. Aesopus monda, Az búk leg h
 ki mindent meg gió. Miczoda leg kőn-
 nieb: Az giöntőrűse. Aesopus. Inkab az
 mi természet berint valo dolog.

Ezenközben penig mikoron az pohare
 giakran elő kernek, es egymásra nagy vi-
 gan kőbőnnnek, Anachrasisarrol kezde d. ű-
 putalni, hogy az rebegleg volna az italnak
 vege. Melli mondasrol Aesopus illienkre p-
 pen kezde folani, Az pastorok, vgimond,
 egi iuhot metzenek, es az kutiaban iol-
 laknak vala vele, de az farkas az airo elől
 latuan, es ebeben veuen mit ezelekődné-
 nek monda, Ha en meg ennem csak az
 eggik barani fiatis, ezentől mind ream ta-
 madnanak, űk peniglen im meg az anni-
 E atis meg

atis meg esik. Mellé bebedden nagy erőssen
kezdenek ő raira czudalkozni, es az ő sa-
tában giöniörködni, kiből az ő neue eges
görög országban el hirhedek.

Nem sok idő múlva ez vtan Aesopus Asi-
ában által mene, es az mint el vegezte va-
la magában. Babilonia fele indula. Mellé
hetre mikoron iuta. nem sok idő múlva az
kiralnak felette igen kezde keduebé lenni

Mert az időben miuel hog felette igen
nagy bekefeg vala, az Kiraliok czak az i-
ralknak olualalában es az kerdezkedésekbe
nagy meseknek, meg feiteseben sokranak
vala giöniörködni, mellicben ha valaki-
nek io elmeiet lattiak vala, az olliant az ki-
raliok megis sokrak vala hőczüeni, es a-
iandekozni. Annakokaert miuel hog Ae-
sopus ez fele dolgokban fő mester vala az
ő elmeienek eleflegeert, az kirali ötet felet-
te igen kezde hőchülleni es aiandekozni.
Es miert hog y Aesopusnak fiai nem vala-
nak, hogy lehetne kiben giöniörködnek,
es ki ő neki talpaloia volna venlegenek i-
deien, az Kirali akarattabol fogada fiuul
magának egy ristes inast, ki io nemből sü-
lertetött vala, de segheniül el vala, es mind

az által iő elmeiőnek lattzik vala, kite mind
tulaidon fiat minden fele deaki tudomani-
ban igen ſepen tanit vala, okratuan űret,
minemő won kellene menni az bodog e-
lette, es az emberek kőzőit valo diczeret-
nek meg nierefere. De miere hogy az go-
nos természet lemmit nemő oktatallal ioua
nem lehet, az ő természet ſerent valo go-
noſtagatis az ſorgalmatos tanitas iobba nē
tehete. Annakokaert el vegeze magaban
Æſopus hogy őtet el űzne tőle. Mellī ſan-
dekat mikoron meg erette volna az Inas,
az mint az gonosoknak természeti ſokot
czelakődni, az ő gonosſagaban előb előb
kezde menni, hogy illi boſufogat ki tőle-
hetne, Egi leuelet irta azért az Artia neue
alatt, mint ha Æſopus ő maga irta volna,
es abban magat aianlana az kőzel valo fe-
iedelmenek hogy az ott valo Licerus ki-
ralt ő el veſtene. Es ezt ez leuelet az Inas
viue az kiralnak, es az Artiat erőſſen be-
vadola illi moddal, hog az kiralnak arulo-
ia volna. Boczanatotis kere az Kiralrul ho-
gy ſiu leuen az arttiara ſolana, ielentuen ho-
gy ezen ő neki nagī haboruſaga volna, es
ennek ez dolognak értelme iol előtte for-

gana hogy nem kellene embertelenül cze-
leködni az atia ellen, es hog iol tudna mi-
nemő beretettel es iütelettel tartoznek az
fi, az Aitianak. De miért hog hazamat in-
kab kell hőczülnöm es az kiralnak eleret,
annakokartt nem akarram ez dolgot el rit-
kolni. Az kirali ingien sem gondola hog
ez dologban valami czalardság volna, es
annakokartt olli nagy örömet halla az ő
szauat mintha igazat bolana, es ő hozzáia
nagi io sandakban volna. Ezkeppen az
dolgot iol meg esem eruen, paranczola
hog Aesopust azontul meg ölnek. De az
kikre bizza vala az Aesopus halalat, miuel
hog mind az ideigle valo aratlanságot iol
tudgiak vala, es az kiralnak hire len hara-
giat mar előkben vörtek vala. Aesopust
el reitek, es az kiralnak azt mondak hogy
feiet vörtek volna.

Egy keues idő mulva Aegiptusban Ama-
sis kirali meg eruen hog Aesopus meg
holt volna, igen öröle raita, es azért egy
levelet küldte az Licerus kiralnak Babylo-
niában, melliben kere őtet, hog olli azzo-
kat küldene, à ki ő neki az föld fölött es
az egh allat egy torniot tudna rakni, ez
mellet

mellet peniglen olli embertis küldene, az
ki minden kerdezkedelekröl tudna io
modgiaval felelni. Az kirali nem tuduan
semmit tenni, miuel hog sem ő maga, sem
az eges varosbelick ez dologhoz nem fer-
hetnek vala, es miuel hogy immaron az
Aesopus ellen valo haragiat is az Kirali el
mullata vala, fölörte igen meg somorodek
siuehen, es nagi bannal kezde az Aeso-
pust kerlezni, monduan, nagi giakorta
hog az ő eletet, ha lehetne orszaganak fe-
len meg valtana. Az kiralnak illi sauat hal-
uan azok az kik el reitöttek vala, ielentek
hog meg elne, es azontul paranczola az
kirali hog ötet elő hoznak. Aesopust azere
nagi robbason es vndokon elő hozak, ki
mikor az kirali előtt meg allot volna
igen sep felelettel meg bizonyta es elő be-
selle az kiralnak az ő artatlanfagar, es a
mit hamissan rea kültöttenek vala mind
semmiue teue. Akkoron az kirali nagi hir-
telen fel haboroduan, az Inast, ki ötet be-
vadolta vala, nagi sörniű kinza sokkal pa-
ranczola hog meg öllik. De Aesopus kő-
mörültren raita, eletet meg niere es ismerlő
hossaia fogada, gondoluan hog ez vila-

olgy ezertett látor ember nem lehetne,
à kinek illien is tetemeni által meg nem
kellene iamborodni, es annakokaert re-
mente hog az ő fogadott fia annak vtabna
kedue berent akarna eletet rendelni.

Herodotus az ő Historiaianak harma-
dik kóniueben vgian ezert bebelli Chro-
sufrol es Cambyesről az Cyrus fiatol, ki
paranczolan hog az Chrosust meg öl-
nek, minekutanna meg erte hog meg nem
holt volna, nagi örömben löni, de mind
az által azokat, à kinek paranczolta vala
hogy meg ölnék, miért hog az ő paranc-
zolattaban el nem iartanak volna, mind
meg ölte.

De hog az Aesopus dolgarol szóljunk,
meg erte az Aegyptvsbeli kiralnak kiun-
figit, es csak ezt teletete rea, hog mihele
taz kezdene lenni az kiert az kirali ki-
uanna, azok ő hozzáia el mennenek. Az
fiat peng az Kirali elől haza viue, es mint
a anak előtte szokta vala, igen sepen kezde
tanítani, vgmint es kőuerközendő taní-
tának rendből ki tettzik, melliből egine
honiaim elő iamlalok azoknak eppütfes-
kert az kik ezeket oltatni akariak. Gia-
korta

korta azért illiën sokual tanittia vala az ő
fiat, monduan.

Az Isten nagi felelemmel tistellied min-
den lelki erődből es rökelleterlegődből,
nem kep mutatas ferint sein penig tettees
semleggel. Es soha ne vellied, hogy csak
neuzet berent volna az Isten, es nem va-
lokeppen, à mint nemeli Istenelen embe-
rek az Istenről soktanak velckodni, de illē
ertelomben legi hogy az Isten mindenbe
ielen vagion, Erős, Hatalmas, Igaz, es ki-
nek birodalma mindeneken vagion. To-
uóba soha ne remenied, hogyte valami
czelekedetes Isten előtt. el rökhetned,
mert nem olli kőniű az Isten, mint az em-
bereket meg czalni, miért hog az ő semei
mindeneket által latnak, az mint az Heslo-
dus tanit, hogy az Istennek seme mindent
lat, es mindent meg tud. De sőt meg az
napnak fenicis killieb nem teriedhet az
Istennek latasanal, ki mindent hall, es min-
dent ebeben vesen, es az ő latasa előtt sem-
mi magat el nem reitheri. Annakokars
meg olli gonossagot se czelekedgiel, es
kit el ritkolhatnal, sőt abban giőniörkőd-
gel hogy semmi rebed nem volna meg az

fele vetekbennis, az kiket emberek meg
nē tudhatnanak, Az mint az regi bölczek
erről nylyan valo paranczolatott adtanak,
monduan. Minden te dolgaidban fellied
az Isten, melliet hog ha czeleködendē
ennek örök emléközetre valo hátnat ve-
sed. Vissontag azért az mi gonozt czele-
ködendē, büntetes nekül az nem leben.
Ennek vtanna, v̄gimond, szerelmes fiam,
oluképpen tittellied az te sūleidet, az mi-
nemő tittéletöt kiuannal az te magad fia-
tul. Mert ebedben vegied, hog Isten eze
ezképpen rendelte az természetnek törve-
nie berent, hog minden embörnek ollian
fiai leñnek az minemő volt Arriához s. An-
niahoz. Ezeket ebedben sedegeduen tel-
lies erődből erre igieközzöl, hogy mindē
embereknek szolgálhas, es hogy ha valami
ben őket nem segetheted, mind az által se-
kinek soha ne arcz. Főkeppē penig azok-
hoz legi io akarattal, es azokual tegi legi
jobbán, az kiuel természet berint valo nia-
yasságod es baratságod lehet. De nem csak
erre igieközzel, hogy valami bűnben es
fertelmességben magadit ne quassad czele-
kedeted miatt, hanē meg sauvad iarasaualis

Mert

Mert nem csak az czelekedetben lebes az gonoszság, hanem még az bölcsbannis. Annakokáért az mint az emberi okosság az jószágos czelekedésre int természet szerint, a. onkeppen minden kiuanságadat az boldond hordozzad, hog' valaminek tegedet gonoszságra ne haiczanak. Az tanulságban pedig mind addig kiuani előmeny, az meddig elmedben valami tudatlanságot erzendes, es nagjobb nierelegnek tarczad ha io mesterre találkozhatsz hog' sem mint ha sok penzt nierehetnelis. Ez is esedben vegied, hogy az embereknek giakorta vgi esik dolgok, a min' a gienge plantaknak, kik ha io helien teremnek es ha io modon bannak velek, sepen fel nőnek es giómölcsöt teremnek, ha pedig velek nem bannak rut horgáson neuekődnek fel es vgi azon állapotban maradnak meg. Ezenkeppen ha az giermekfeben, valakit tőrtan es tisztelleguel tartnak fel, ez szerint az ő io czelekedetinek általa olli giómölcsöt kinek diczereti es melkosága mind öröcke meg marad. Mert az emberek, az kik nec elmeres okosságot standekozott az Isten, ha magokat tartandgiak

az io Deaki tudomanioknac, es minden
ryziesleges czelek edeteknek paranczolat
serent, az Istennek nagi io es belid terem-
rett allatiua valanak. vobontak peniglen ha
az tanusagot meg veñik, avagi gonobul
sokrattiak magokat, minden fene Bestia-
nal oktalamba es kegielembbe leñnek.

Somma azert ez, hogy az tanusgra ig-
lekózzel, az melliben minden iosag be va-
gion foglalattua. Es el higged hogy semmi
olli iosag nem lehet, ki mind vegiglen ep-
pen meg maradgion, hanem csak az böl-
czeleg es az io czelek ödeu. Az mihez pe-
niglen tanusagoddal es munkaddal ferrel,
abban te magadat büntelen giakorliad, hog
az tókelletesen meg maradgion elmedben
Mert az mikeppen bidalmazasra melto ez
illien ember à ki semmit nem akar tanulni
Azonkeppen vagion ennekis dolga à ki
tanusagauat es restiegeuel azt el veszi, à
mihez sok fő tereseuel es farasagauat iu-
tott. Touzba ne veld azt mindenkoron
bölcs emberek à ki vagi nagira tartia ma-
gat, avagi nagi komor modõ seie le függes-
tue iar. Mert az bölczeleg az embereket
egi keuefe kemennie teszi, de nem keuellei
sem

sem pedig embertelenne. De talam ker-
hetned hogy mi volna á iofag. Vedd esed-
ben azért hog semmi nem egieb, hanem az
embernek magát meg oní olli dolgokul,
kikbē nem illendó eleted foglalni, mint ez
fite dolgok, az Harag, irigység, keufesség,
gyűlösegh, büntetés, fősuenesség, feletteb va-
lo vigalagh. De meg lassid hog hitednek
mind öröckte alli. Az hazugsagot pedig
mint egi sentseg tőrest túted el tauoztal-
lad. Nieluedet zablan hordozzad mert az
nieluesek es cziczogo emberek soha az i-
gassagban nem gióttörködnek. Es bizo-
niaual soha igazbat nem íolhatott az, mint
á ki mondotta, hog az sok soban sog alha-
talan hazugsag legien. Ennekfelette az í-
borokual tartlad barattlagodat, es azokual
niayaskodgial. Mert ez reghi sententional
semmi igazb nem lehet, kinek sommaia ez

Az ioknak niayassagabol iofag adatik.

Ázert ha io akars lenni, tart íokkal ni-
yassagodat. Hatörteneet serint gonobok
köziben adandod magadat. El hidgied ho-
gy azontul minden előbbi esed el ves.

Mert, vgimond, miképpen az Habarni-
cza ollian binóue lesen á minemó kófik la
hoz

hoz ragaszkodik. Azonkeppen minden ember olli erkölczűe lefű, az minemők azok kik között gyakorta forgolodik. Annak fölűtte az költűegnek sűrentiala es sűua gyakorta korlatossaggal igen aralmas, es sok embereket meghant, s annakokaert magadat meg kell tű'e űnűd. Eűris meg erűsed, hog az gonossig nem tűbűtűeges, de gyakorta hafűnos. Az iamborsig penig mindentű diczeretes de gyakorta hafűntalan es igen sűkűlkűdű. Bizonialual penig len sűki hamarabbantűbűtű nem nűerhet, sem diczeretet sem hatalmassag nűn lehet, mint ha az emberek űret ionak, es igassag sűerűűnek itelendik. Annakokaert igi hűggied el magadban hog az iobűg es igassig az emberek között nem csak diczeretes, hanem meg hafűnosbis az gonossaknal es alnokfagnal.

Touabba mas embernek dolgaban magadat ne akard elegetny, az czendetű eleűűd sűerűsed, es mas embernek dolgaban es czelekűűdetiben valo practicalastul magadat mindenkoron meg vonpiad.

Mert minden fele varűs, es akarműnemű haz nepeis akkor io modgialual biratűtik, mikoron

mikoron az henne valok inkább szeretik az
czendesseget es bekeleget, hog nem mint
az haboru sagot, es az percolast, az igazsagot,
hog nem mint az hamissagot es in-
kab meg akarnak az o janokkal elegendni
hog nem mind az mas embereben kapni:

Ha mas ember felol valamit diczerettel
sola, azt mind semminek tartad ha vgian
azon felol valami gonob sonak helyt akar
adni. Hat nem csak nieluedet de meg
fuleidnek is hallalat az gonossagtul es em-
ber ragalmazastul meg fogiad.

Mert ez fele verektol minden embernek
forgalmatolon magat meg kell onni, melli-
bol mind o maganak s mind masnak kara
kouerkozik. Mert az ki nielueuel mas em-
bert ragalmaz, az annak hireben neueben
nagi karu resen, az kite hata mege meg sol.
Azis penigle az ki az ragalmazasnak hal-
gatoia, es abban gioniorokodek, tauol leuo
barattianak neuet elarulla: hog olli dol-
gokat akar hallani o felole, kiknek valosa-
garol semmit nem tud, sem ert. Es illien-
keppen az emberek kozott egy segeni em-
bernek feien, ki mas ember ragalmazasat
ofelele sem nem erti, sem nem tudgia, kee
niaualia

nialia sokot esni az ember rigo ekkell
lenek miatt. De te az te buedben minden
fele dolgokrol tustellegel es diezirettel
gondolkodgial, es az Istenul az te gondo-
latodnak bogog veget variad. Meg emle-
kezzel touaba ez vilagi dolgoknak alharat
lan állapotiarol, hog az gonos berentseben
ketsegbe ne essel, auagi io berenezedben
fel ne fualkodgial. Semmihez peniglen in-
kab magadat ne tartad mint okostagod-
hoz es lelki esmeretedhez. Mert ez embe-
ri dolgoknak ala valo voltaban semmi ez
vilagon dragab es buczulteresh nem lehet,
mint az io elme es az io lelki esmeret.

De harom dolgot vegi esudhen kiket
ha megh tartandaf soha meg nem banod.
Elöbör, ha io reggel dolgod hoz fel kelen-
desi. Az utan ha valami iot tanulandaf Har-
madior, ha iamboroknak folgalandaf. Az-
ert az Buialagtól es az tobzodástul, főkep-
pe penig az rebeleggtól magad meg oyad.
Mert nem csak az venleg iokta az embe-
reket marczonakka es gyermekekke ten-
ny, de sokual inkab az bor tal, es annako-
kaert az rebege embert meltan beknek ha-
sonlitani az meg faratt deczek lohoz, ki
magat

magat az hambol ki sakasruan sellel bu-
dolt. Mert az bor iuo embernek feie es el-
meie elforduluan, semmi nalanal sem be-
bedeben sem czelekedetiben iob maiom es
nag.iob belond nem lehet. Hasonlatoskep-
pen az keuellegrol meg oyad magadat, de
azis eltaozrad hogy mindeneknel alab-
valo ne legi. Mert ez fele feletteb valo ma-
ga meg alazas miate sok emberek nagi ve-
renczetlensegben es karban hozrak mago-
kat. Iobnak vellied peniglen ha valamelli
dolognak el kezdesere syethertz hog nem
mint veghez vittebe habahurgialkodnal.
Azert az alkolmatossagot mindenekben
iol meg lassid. Mert valamit ideickoran
nem czelekedel, azt tudgiad hog nem di-
czerendó dolog. Vegezetre peniglen az
Kiraliokat es feiedelmeket, es minden rizi-
beli semelleket, kiuallitkeppen tisztellied es
hoczullied. Mert az embereknek io alla-
pattiok csak addig maradhat meg, mig ez
fele gonduiseló emberek lesnek, az kik az
búnósóket meg büntessek, az aratlanokat
penig olatmazzak.

Ezekuel es illien sep besedekuel nem sđ
nik vala Aesopus mindennap tanitani az ő
fiag

fiat. De ő ez fele intefekuel nem csak hog
iobba nem leſen vala, de naponkent go-
noſſabba valik vala. Mert lemminemű ta-
nitas es oktatás ezt veghez nem viheti, ho-
gy à kik természet berint idegenek es el ſa-
ionultek az iobagrul es iókellere ſegről,
hog azokat meg beledithette, ember ſege-
ſekke tegie, es io tudomaniokra tanitaf-
ſa. Annakokaert nagi igazan mondotta az
Euripides bölcz, hog enni ſantala meſter-
ſegek között melliekkel az ēberek elnek,
meg ſoha olli nem talaltatott, à ki azt
reherne, hog az ebteleſenők ből ebefek leher-
nenek, es az okalanokból okofſak. Mert
mikeppen ha az io edes bort, az ettzetköz-
ziben űntód, azontul ettzette valik, es min-
den edeſſeget el veſti. Azonkeppen az
gonoſ természetű emberek valamen io in-
teſt halnak, azt azontul meg veſtik, es az
ő természetek, berint el formalak. Ezt e-
ſőkben veuen az bölcz Pythagoras rani-
tuany közönſeges pelda beſeddel giakor-
ta bókak vala mondani, hog nem illenek
az diſnoknak adni az giómbert, az az,
nem kellene az io es driga intefeket az
hiuan emberekre veſtegetni.

De immaron Tauas, kezdett vala lenni,
anákokaert Aesopus magat kelti vala az
Toroni fel rakasara, kiról izent vala Ba-
byloniaban az Aegiptai Kirali.

Ez ő keśőletiről penig illien modon sol-
nak az regiek, hogy keśelliőket sokatote
volna meg, es azokra kőözöt kofarokat,
es az kofarban kő miues berfammal vala-
mi giermekeket űtetett, az kiuel az keśel-
liők fel röpülhettenek. Es mikoron Aegi-
ptusban iutott volna fel röpituen őket ie-
lente az kiralák es az vduar nepenek hog
az kőmiuesek ielen volnanak a kik a föld
fólótt es az egh alatt torniot rakhatnak
ezak hogy az kirali paranczolattabol kő-
űteket ádogatnanak fel nekiek. Az gier-
mekek peniglen hogy. iol fel kerettek-
nek volna, ala kezdenek tekintelni es űvol-
teni, hogy immaran adnanak kőűteket fel
es az fundamentomat meg vernek. Mellé
czudat latuan az Amasis kirali, kerde Ae-
sopustol, ha Babytoniaban tőb sarnias em-
berek teremnenek es talatrachannak. Fe-
lele Aesopus, hogy az ő kirallia iobbagi-
nak ez leg kissebik diezerezők volna, Mő-
da az kirali ismetlen. De hol yagion az áki

minden kérdésre meg tud felelni? Felele
Aesopus. Nem m. de vagion, vgi mond,
Az kirali peniglen mindenfelől az hires
neues bölcz embereket be hivatva vala kik
nikoron le telepettenek volna, kerde az
egyk, Ha többen volnának az holtak vag
az eleuenek, Felele Aesopus, Bezzek az
eleuenek többen vadnak miuel hog a kik
meg holtanak immaran ninczenek. Az ma
sikis kerde, Ha az tengerbe auagi ez föld
on volnának nagj ob allatok. Aesopus mō-
da, Ez földön, miuel hog az tenger az föld
nek csak eggik rebe. Az harmadikis mon-
da, Mond meg ennekem ez földön miczō-
da okosb allat? Felele, Az, vgi mond, a kik
meg az ēberok okosagokual meg nē fog-
hattak. Az negyedik kerde, Ha az nap vol-
na eleb vagi az Ey. Monda Aesopus Az
nap az eynel egy nappal volt eleb Az ötō-
dik kerde. Hus beker fanak meny füstē
volna, Felele Aesopus, hogy kōniū volna
azt meg mondani, mert ha a meg egett fa-
nak ki tudnak belőle az hammat, az többi
mind füst volna. Es ez vtan monda hog az
homalioskerdesőknek homalios felelerine
kis kellene lenni, akkor azért töb kerdez
kōdők

kődök ióuenek elő, kik kőzzől az eggik
 tanazta ilien kerdest. Giakorlatossággal
 vgi:mond, hallottam, hog az valnal semmi
 erősteb ninczen, kiuel mindent az ember
 meg ronthat, de en azt gondolom hogy az
 kouaczi erősteb az valnal áki az valat meg
 lagittia es meg haitehattia. Neked azért Ae
 sope mi tettzik ez dologban? Aesopus mō
 da. En, vgi:mond, az kouaczi anniat erősb
 nek velem, miuel hog ő hordozza az ko
 uaczo az ki az valat meg ronthatia. Ez v
 tan az másik illien meset kerde tőle. Miczo
 da, vgi:mond, hog az tengerben es az egeš
 földön egy dolog vagion, ki előtör es vtól
 sor igen nagy, az közepiben penig igē ki
 czin? Felele azontul Aesopus, Hog reguel
 es estue leg nagyob volna az arniek. Ez v
 tan az harmadik monda, Hogy samlalna e
 lő minemő allatok talaltatharnanak az eg
 ben, vizben es az földön. Aesopus semmi
 nem kesuen ez dologban, neueze az Eber,
 Hallot, es kigior, minemő allatoknak neue
 az egeš minemő czillagokat hinac. Touab
 hi az eggik ismerlen illien meset vere eley
 tē Egi embernek tize ket fi ugi min
 deniknek harminc harminc lania va
 gion,

gion, kik közül nemelliek feierek, nemel-
liek, feketeek, soha meg nem halnak, de eg-
gik az másik után el mulik. Aesopus róvia-
dedé ezt felele, Estendebē tizenket holnap
vagon, es ezekben vadnak az eyek es az
napok. Eggik ismer monda. Mese mese, kee
eginas feretó atiafik vadnak, de soha egi-
mast nem lathattak, es eggik az masiktul
sülettek. Aesopus monda, hogy ez iege-
zene az atiakat es az vtannok valo vuoka-
kat. Az harmad kis kerde, Micsoda, vgi-
mond, az a ki iffiu koraban igen neheze-
ven koraban penig olli kóniú hog az föld
fólórtis vgian rópúhet. Aesopus felele,
Hogy az volna az el vesendő viragnak pi-
hos kópúie. Az negyedikis kerde illien mo-
don. Mese mese, Telben el megiek, niarba
haza iduók, siimat el hagiom, kiket mas
tirt fel, vegezetre engemet foutmon
es nernek meg. Monda AESOPVS,
Hogy az kakuk volna az, Az ötödik
illien kerdestön, Nem kiuanom,
vgimond, s-barne legien, de ha lenne
masik nekül nem akarnek lenni Chroe-
sus kinczeertis. Aesopus monda, Hogy né
kiuanna az eggik semenek vaklagat, sok-
kal

kal inkab mind kettenek. Az hatodik ker-
 de. Miczoda, vgi mond az mit mind n
 ember kiuan, kit ha nem nierhet akkor egy
 filteren sem venne meg. Aescopus monda.
 Ez az venleg, kit minden en bet kiuan, de
 vegre igen meg vnnia. Az Heredik illien
 meset vete eleyben. Mele mele, egy kis aito
 nekül valo hazban lakom az lopokul nem
 felek, de en mind öröcke, lopok, három tő
 tő mutattia meg az en neuemet, kik közül
 az egyik negiuent, az másik negi bazar, az
 Harmadik ket bazar iegiez. Aescopus mon-
 da hog az Eger volna, kit az görügök illi-
 en modon irnak ki mus, es az első tő tő,
 M, iegiez negiuent, az másik, V, negi ba-
 zar, az Harmadik, S, ket bazar, Az nioleza-
 dik monda. Mele mele, Sem vagiok sem nē
 vagiok, meg halok es egibet mind fel ra-
 madok, es halalom ennekem elletem. Mon-
 da azontul Aescopus, Hog ez semmi egieb
 nem volna az Phoenix madarnal.

. Azert ez fele sok bebed vtan meg valla
 az kirali hog Aescopus az ő bölczet mind
 meg giörzte volna bebedeuel, es nagi di-
 czirettel. Aescopust Lycerus Kiralihoz Ba-
 byloniaban batra külde, Mikoron peni-

va'amení ideig immar Babyloniabá kefe-
volna, felette igen kezdé kívánia hog Gó-
róg országot láthatna. Mert igen kívánia
vala az bölcz embereknek niyasságot kik-
uel az előtt elt vala nagy niyasságuval, gíó
niörködüen az Görögöknek embersege-
ben es feled erkölczókben. Azert az Ki-
raltul el kérdzuen illi ok alatt, hog men-
től hamarab leherne Babyloniaban hatra-
terne. Egeß Görög országon által mene, es
nagy faradsággal minden városit meg jára,
valahol bölcz ébereket halhat vala es min-
denkiuel olli módó föl es niyaskodik va-
la, hog mindniyan io erzelemben lenne-
nek az ő ebessége es bölczesége felől. Mi-
koron peniglen egeß Görög országot el-
járuan, Delphus Szigetben ment volna, a-
uagi hog ióuendőt kérdene, auagi peni-
glen, miuel hog vette, hog az ott való em-
berek fő bölczek volnanak, Miuel hogy
ez heli mind ez egeß világon nagy híres ne-
ues vala az Ápollonak ióuendő mondása-
ere, ki az ő templomahol bizonyos v. t. t.
fokozt vala adni minden fele embereknek
Kitől Chroesus kiralis tanaczot kérde mi-
koron Cyrus ellen hadat akarna támasz-
ni,

ni, de először ötlet, az mint Herodotus írja, czudakeppen meg próbála. Mert az iáket hozzára küldött vala meg tanította vala, melli oraban kerdenek meg az Isten, hog akkoron mit czinalna Chroesus. Ő pedig len az oraban magat be zároluan kiraly hazaban, egi vas fazekben főz vala barani hus között tekenős bekat, melli ő czelekedeséről az Apollo papia illien feleletet tón. En vgimond, aztenger feuenienek samat iol tudom, es az rengernek mel seget, sőt az nemanakis sauat meg errem, es a ki halgatis tudom mit akarna mondani. Mostan azért erzem az sagat, hogy az tekenős bekat forallia Chroesus barani hus között egi befűdött vas fazekben, es illie felelettel haza menenek az kőuetek.

Mikoron azért Acropusis ide iött volna, meg erre hog kólómb emberek laknanak ott hog nem mint ő velte volna. Mert lara hog igen keueliek volnanak, az niere seget igen beretnek es akarkitis azomul meg czufolnanak, mellen meg haboro duan tiueben, az ott, valo embereknek gonossagat illie hasonlatossagual ielente meg.

Hog, vgimond, ez D-Iphu: Szigetollan.

nak láttának mint az tenger vízében lab-
bozó öblő vesző, kik az paron allok valami
ionik velnenek, de közel menuen hozzá-
ja meg esmernek hogy lemmire kelle vol-
na Ezenkeppen arról az heitől is az idege-
nek es taoul leuók igen io ertelomben vol-
nak, miuehogy penig ő közel iött vol-
na hozzája, alaualonak esmerne.

Effele befedei igen bosokodnak vala
az ott valo fő nepek, feluen raita hogy
egiebüttis ő felőlök illienkeppen solana
es ertene, es ebből az ő hinek neuók
meg kissebülne. El vegeztek azért
hogy őtet meg ölnek, es titellegekben
meg maradharanak. De miért hog tikon
eze nem czelekódhetik vala, hogy niluan
őtet meg ölhetnek alattomban berzenek
egiarani pohari, es egi legenniel kütte-
tek az ő malhaiaban, mikoron sinten el-
karna menni. Ebben el iaruan, mikor ő Ae-
sopusnak es dolog tuttara nem volna, es im-
mar az varasbol ki ment volna. Az varas-
beli porólok vtanna menenek, es őtet el-
eruen vgimint bentseg töröt, meg fogak
es az varasban hatra hozak. Miko: on pe-
niglen magat mentene, es ielentene hog
sem hirc

híre sem tanácsa ez dologban nem volna,
az költő g előtt malhatat fel mentzek, es
mindenek lattara az pohari belőle ki ve-
uen ötet az tömlőben vetek.

Mis nap elő hozuan, iollehet forgalma-
toson mente magát az vadolas ellen, mind
az által feleire ízelek, hogy eleuenen egi kő
biklarol az tengerben vetternek. De Aesop-
us felette igen kiöniörge nekiek, hog az
ű maga menteriet s egi keues vtolso bebe-
det hallanak meg, kire ötet rea szabaditvan,
illien bebedet kezde ő nekik bebelleni. Eg
eger, vgrmond, hiuott vala egi bekat lako
dalomban es mikoron ütett be vitte volna
egi nagi tarhazban, es iol akarta volna ote
tartani, monda, io baratom vipan lakozzal,
es enni iobol egiel, kinel velem hogy ki-
uanlagodnak eleget tehertz. Az Beka meg
iregieluen magaban az Egernek illien bo-
doglagat, latuan hogy ő mindennap nagi
giöniörűségben elne, az beka penig csak
az sarban heuerne, kinana az Egeret el ves-
teni, es nagi io keduet hozza mutatuan ö-
tet ismetlen vendegségben hiva, ielentuen
hog iollehet ő ollian frissen az egeret nem
tarchatna, mind az által io akaratiat megis

es az miuel ő birna, akarna még mutatni
Touabba, vgi mond, miért hogy te az viz-
ben nem soktal iarni, hogy inkább hozzam
tudgi tóni, mi egy czerna pallal az labadoz
en hozzam kötöm, es vgi menniünk az en
hazamhoz. Tetzek es bolond egernek az
ő tanarfa, es hagia magat kötni az beka-
hoz, ki az vizben ala vgor duan es fenekre
menuen az egeretis vtarna vona. ki mikor-
ron latna, hog az vizben meg kellene ful-
ni, monda, En, vgi mond, il'ien melatlan
halalomrolt nétehetek, bofut sem alharok,
de mind az által iol tudom hogy az en hala-
lomert valaki bofutt all. De az beka ez be-
seduel semmit nem gondola hanem vgian
bele üle az vizben. Keues idő muluan lata-
egi Hoya hog az eger az visen fellől lab-
bana, hozza tuita es mind kettőt fel raga-
da, es az egeret el faggata, az bekat soka-
íglan vondoza. Ezenkeppen, monda Aes-
sopus, enis nem tudom mikeppé alharnek
bofut az en halalomert. De ezt iol tudom
hogy bofúu alatlan el nem mulik, De ez
fele bebediuel semmit nem használta az pol-
garok előtt, azért paranczolak hog az ho-
her dolgaban el iarna, Ott peniglen Aesop-
pus

pus az ő kezeből ki rándítván magát fu-
tamek az közel való oltar melle, gondol-
ván hogy az helnek bentsége őtet meg ol-
talmazhatna. De onét az. re vgián el vőak,
monlván hog az Istenektől annak otalma
nem volna, az ki az ő templomokat mer-
ne pusztítani. Akkoron Actopus ismerlen
ilyen bevedet kezdé ő nekik bejeleni.
Egy nőt, vgi mond, futolván az keseliő e-
lőtt, hűek egy síra heibe, az hol az ganeš
haito bogarnak lakása vala, es ő neki kóni-
örge hog oltalmazna meg. Az bogar me-
ne az keseliőhöz es kere hogy ne banta-
na ő kedueiert az niulat, sőt meg Istenreis
őtet kenterite, intuen hogy meg latná es
az ő kiezin voltat ketellegeből meg ne v-
talna, es magát valami niaualiabá ne hozna
Ez fele hebedre semmit né ada az keseliő,
es csak barnia suitafualis az bogarat tőle
el űzű el ragada es meg faggara az niulat
Igen haraguel ezen az bogar hogy őtet il-
lienkeppen meg vtahta volna az keseliő, es
annakokaert minden modon erre igiek ő-
zek hogy hofuiat meg alhatna az keseliő,
Es mikoron vtanna ment volna mind ad-
dig ahol sefke vala, latuan hog sok cikmo-
nia

nia volna, meg vana hogy az kefelio etel
keresni menne, es azonközé addig e-
rölködek hogy az ő tikmoniat mind
ala hengergete, mellic az kőbiklan
mind el tördelenek. Meg iöuen az
kefelio es latvan hogy kart vallott volna,
soha meg nem tudhata kiöl lett volna az
kar, annakokaert gondola hogy nagio
kőbiklan rakna feket, de ottis hasonlatos
keppen iara. Azert nem tuduan mit tenni
mene menniekben az Jupiterhez, es az ő
karuallast meg ielőntuen, segiczeget kere
töle, kinek monda az Jupiter, hogy az ő
kebeleben toinek, holott semmi niomor-
saga nem lenne sem banasta. De az bogar
vigiaz vala böntelen az ő ellensegere, hog
annak kar vallasabol giöniörusege lehetne
es azonközbe meg kemlene mit czeleked
nek az ő ellensege. Alkolmarostagor talal
uan azert rea rgi nagí ganei goliobist hen-
gierite az Jupiter kebelibe, mellic ő ki á-
karuan vetni, vele egietemben ki hagiatta
az kefelio tikmoniatit. Ezt latvan az kefe-
lio banastia mar te ketsegbé elek hog meg
az Jupiter kebelebennis bizuast né toihat-
na gondola magaban hogy ő neki ez van
soha

soha fia nem lehetnének. De az Iupiteris
monda hogy ezen igen czudalkoznek, es
hog valami czimeres vetke volna az kefe-
lenek, melliert ez karuallas ó raita efne-
iek. azonközbe az bogar az Iupiter laba
előtt meg aluan, igen panaszkodik az ó
raita rótt bőbűfigert es hogaz kefelió min-
den Isteneket s-meg az Iupiteris meg v-
alta volna akkoron, mikoron el buggatta
es meg őtte az niulat, Melli dolgot halvan
az Iupiter, bűrölnek itile az kefeliót es
karhoztara, iollehet ó neki szerelmes mada-
ra vala. Mind az által hog mindenestől fo-
gua az kefelióknek magua ne szakadna aze
vegeze, hogy az ebrendőnek melli rebebe
az fele bogarak iarnanak, soha az kefeliok
az korban ne roinanak, se fiukat ne külte-
nének. Azert, vgi mond, tiis az Istenek-
nek oltarat meg bőczőllierek, es az Isten-
sól fellietek, kik meg sokrak bűnetni az
gonos teuóket. Alig vegezhetre valóel es
besedet, hogy őret az biro paranczolás-
ból az varas bolgai kegyetlenkeppen az ol-
tar mellől el ranczizalnak es el rabizalnak, es
vivek az helre, á honnet őret ala kell vala
vetni. Aesopvs latuan hog sem az ó arar-
lanlagaba

lanlagaban, sem az Isteneknek segítlegre
valo huzalokban meg szabadulást nem talál
hatna, es hog immaron meg kellene nekik
halni, minek előtte az kőbikláról alaczi-
tatnak illienkeppen sola negis ő nekik.
Egi parazt ember, v gmond, az mezőben
venhedett vala meg, es soha az varasban
nem ment vala be, ki látván hog halálához
közelgetne, kere az ő fiut es barátit hogy
minek előtte meg halna, ötöt jinnnek az
varasba.

Annakokart miuel hogy ő nekik gond-
giok vala az ven ember felől, samarokat
foganak egi seker eleiben, hogy illien mo-
don az varasban vontatnak ötöt. Es solle-
het ok is tudgiak vala mellien kellene az
varasban menni, de mind az által hogy az
vton mennének nagj fel ves tamada, es az
samarok az vte el teueztuen, menenek eg
nagj kietlen kőbiklára, holott látván az pa-
razt eber melli nagj vesbedelem volna, mō-
da on VR Isten ha en tuttam volna hogy
ennekem illienkeppen kellene el vesnem,
baror inkább vesstem volna el valami fő alla-
tok es vadak által, hogy nem mint illi rof
samarok által. Azonkeppen, monda Arto-

pus, ha ennekem is el kellett vesnem, miere
nem adott az Isten valami fő emberek ke-
zében, hanem illi roj éberek köziben ho-
zott, kikben egy czeppiamborság ninczē,
De en immaron csak errekerem az en Iste-
nemet, hogy az en arratlan es melatlan ha-
lalomat el ne benuedgie, hanem az ő bűn-
tereleuel meg mutassa hogy az ébereknek
gonos czelek ödetit ő semmikeppen nem
ionallia sem probalia, mielli büntetést hi-
sem hog' ti soha el nem kerülhettek Mikor
ezt mondana es többet is akarna bolani, az
varasbeliek rea rohanuan az kőbiklarol ő-
tet le raitak, es illienkeppen niaka bakad-
van meg hala.

Nem sok idő muluan ez után az Delphus-
belieken nagy nyomoruság kezdé vralko-
dni, az dőghalats es ehleg reaiok esek, es
minden nyomoruság valami esherik az em-
bereknek, egich fele allatokon es gi ümőles
fakon. Annakokaert veleire igen ~~hull~~
nek bankodni az ő czelek edetekē de ~~ny~~
keső vala, mind az által igē bākodnak az ő
czelek edetekē, hog' illi igen siettenek vol-
na az Aesopus halalara es ennekokaert
sokan kiuanniak vala hogy valamint

vála hogy lehetne. Ő fel tamadna, es illien
niomorufagnak ideien őket vigasztalhatta
De ez mind hyaba lón. Sőt inkább mongiak
hog az Aesopusnak kepe rettenetes modō
mind eyel s-mind nappal ő reaiok iart, es
lelki es meretekben furdait őket Istennek
ezudalatos itéleti berent. Es ennek okert
fok emberek között el hirhedek, hog Aesopus
fel tamadott volna, hog Isten illien-
keppen is meg bűczülne az ő tudomaniat
es aratlanfogat. Mikoron peniglen a Del-
phusbeliek latnak, hogy sem földön sem
mennien bekefegek nem lehetne, meg se
maradhatnak, kerdek az Apollot mi n. o
don maradhatnak bekefegek es mint ha-
badulhatnak meg illien nagi niomorufag
bol. Felele peniglen ő nekik az Isten, hog
bűnteteseet bűvednek az aratlan vernok
es az melatlan ember öldöklesnek. Ezek
azert az dolgok a kiket berre berint talal-
nak az regieknel Aesopus felöl es kikerül
máttanában akarek emlekezni, gondolva
hog ezekből az olualoknak mind hasznok
s-mind giőniörűsegek lehetne. Az mine-
mō halalat penig elő be bűellők az Aesopus-
nak, mongiak hog hasonlatoskepem egy

Orglaus

Orgilus neuó embertis veszőttenek vol-
na el, kinek mikoron egy Delphusba i fő
ember, Crates, neuó az ő leaniat giűrózte
volna, es az aztalnal az Istenek neueben
s-10 bűtencze feieben egymásra kőbűnnek
az pohart, az ket ember között el esek, eze
veluen Orgilus hogy gonozt ielentene,
makkat el hagiuan az ő attiaual szabac á-
karrata berent valo samkiuertesben mene,
Egy keus mulatuan, mikoron egy közön-
seges aldozatra haza iőttenek volna, miuel
hogy Crates az ő el meneseken igen meg
botonkodott vala, es ő reaiok valo giűlő-
seghől, mikoron aldoznanak, valami aran-
ni berámot kőte reaiok, es annak vtana be-
vidoluan őket hogy bentsleg iőrők volna-
nak, magok mentseget men *Caeni statuum*
az kőbűnkarol őket le *caeni statuum*
ben peniglē azoknak *Aginchani* barati mi-
koró az Isten templo *ban* *statuum* *canak* vol-
na, azokatis az oltar *statuum* *canak* *canak* es
mind meg őlete.

Plutarchus ez dolgot így besell *Acro-*
pus felől abban az *canak* *canak* *canak* *canak*
az Istennek lassan iaro bűnteteseről, mond-
uan, Hogy Delphus *canak* *canak* *canak* *canak*
G *canak*

egiser L' diabol Aesopus, oda kődörten
Crocus kiraltul, hogy aldozatot tennie
trillén az Istenek, melire ő neki sok arani-
at adott vala, hogy az aldozatis vri módon
leunc: es hogy az hire killieb teriedne, az
ott valo Polgarok között mindeniknek v
gimint negiuen negiuen forintot aiande-
kon obrogatna. De mikoron valami habo-
rusig tört volna közöttök, Aesopus az a-
ldozatot el vegeze, a penzt peniglen el nē-
obrogata, hanem az kiralnak hatra küldē,
meltatlanoknak veluen őket a kiralnak il-
lien io tetemeniere. De az Delphusbeliek
tanaczot tartuan, vadolni kezdek Aesop-
ust v gimint sentleg törőt, es ötet halatra
isiluen niakra főre ala vetek egy kőbikla-
ron, az dii nyamogásnak hinak vala. Ennek
okaere az Isten ő a' aiok meg haraguan,
az egei földet búkí eggel, az ébereket pe-
niglé sokat a' becses segekkel meg latogata,
es annira meg fűt, Irigata, hog kenberitet-
nenek öndön magok v alarrol vasarra iar-
ni es v mindenit meg ki. Itatni az ő vette-
készetuen hog ha waiaki volna ki az Ae-
sopusnalalat keresne, annak az gilkosokat
el v jlnak. Es mikoron immar ebben vgi-
mint

mint szertendő el forgott volna. eg Samusbeli ladmon kezdé az Aesopus halálát kerésni, nem hogy ő attafia volna neki, de miért hogy az nemből való vala, kiknek Aesopus az előtt tolgatok volt. Mikor on azért az Delphus, beltek meg büntetésnek volā, azőcül ez niomorufagrol meg szabadulának. Nemelliek azt iriak hogy az Babylonyai Kiraly czigazassal ki keraluen az Aesopus gilkosit, ő nekik mind feketes fedette. Es innen pelda befedbekölt az Aesopus vere vagi büntetese, azokrol a kik büntőök leuen, vegre mind az által büntetés nélkül nem maradnak,

Nemelliek azt iriak hogy AEFOPVS az Delphusbelieknek haragiat feicte indította ez okal, hogy az Apollokodsokert őket igen ez az aldozatokkal elr Apollonak minden mellicből ha ki fehel kellene meg ha mezőiók nem volna, sem sok hatnak meg na finte volna.

Plutarchus irya felőle, hogy e neuó ember ezzel diczeküddő

Aesopus lelke volna, ō benne, miképpen
 olvastuk hogy Pythagoras az mondta,
 hogy az reghi Euphorbus lelke szállott vol-
 na az ō testebe. Vgian ott olvastuk, hogy né
 mindenestől fogva iavulta Solon bölcz az
 Aesopus mondást, ki illien értetemban va-
 la, hogy az Kiralikkal az fejedelmekkel
 auagi igen ritkan kellene nyavaskodni, a-
 uagi penig igen gionörűsegesen. Monda
 Solon, nem vgi. De lőt inkább hog minck-
 űnk az fejedelmekkel egy salnier. semkell
 nyavaskodnunk, auagi penig minden io
 modgiaual à mint legh iobban leher. Vgis
 ezen plutarchus iria az Pelopidas ideiebē,
 hogy Aesopusnak egy mondást s-mas mon-
 dást is az bölczek nem iavaltak, mikoron
 azt mondana, hogy az io serencz esembe-

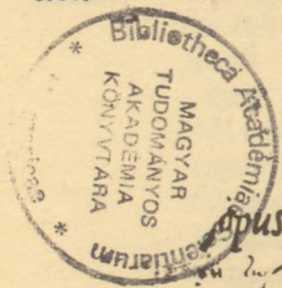
~~mentek~~ ~~h-~~alok igen nehez es niomoruls
 ott inkább bódog ki mulásnak
 utunk - kinek ez vilagon io
 git. A reclus irya, hogy egiser
 rdi von. Aesopus, mit czele-
 rupiter, kibe igi felelt, hogy v-
 fel ment dogokat meg alazna,
 lokat fel magasztalna.
 zób besedi között mindenko-

rõ nagy böczüléiben voltak ez beszédet
minden böcz. embereknel, az mellicke
ez könyveczkehon be irtunk. Es ennek o-
k. mert irtya Plato, hogy az böcz Socrates
verlebbe kezdete volna az Aesopus besze-
det hog inkább azokrol meg emlekezhet-
nenek. Ninczen Peniglen kettsegem ben-
ne, hogy az böcz emberek Aesopus van
eginehaniat önnön feiekröl nem irtanak
volna ez beszédekben a kiket Aesopus ne-
ue alatt mostanaban olvastunk, Iolletet
peniglen nemellick mongiak, hogy igen
keues volna sam ferint az Aesopus irala es
besede. De mind az által valahol hasnos
es értelmes beszédet talaltunk, mi azoka-
sisez könyhen be irtanio modisual el
rendöltük, az mint a
ferhetet, hogy ez f-
eletnek modgiat r
lomb külomb fele
ezekből lehetne.

Ezeknek peniglt
ra igieközünk
seduel lehetne
mayat ki feiezhernök, de
suk hogy az fogiatkosza na

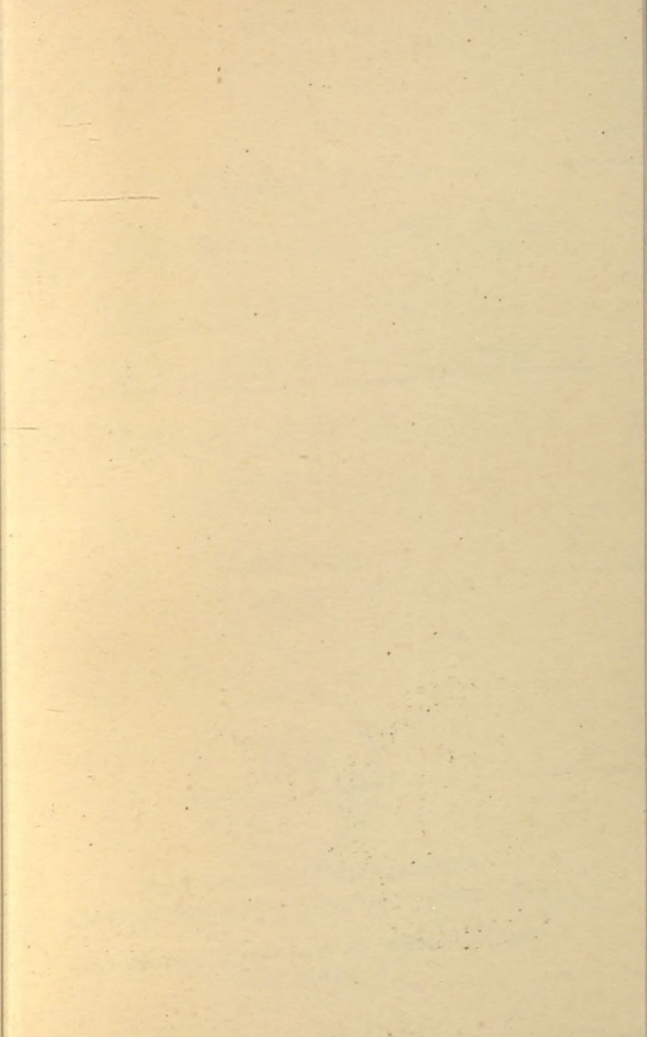
zett, holott Santalan sok dolgoinktól es fog-
 lalatossaginktól ez munkához alig úrol-
 lettünk, mas peniglen hogy főkeppen a
 gyermekek hasnara ebben az magiarazat-
 ban igiekeztünk, kiket Isten az mi tanita-
 sunk es fenitekünt ala bizott. Annakoka-
 ért ha csak ezek hasnalhatnak is es eppil-
 hetnek ez mi munkankból, mindeneztől
 fogva, megis velem, hog heiba nem mun-
 kalottam de az ő tanitasokban es io erköl-
 czőknek formálásában az időt heiba nem
 mulattam, sőt inkább ez fele beszédeknek
 ki magiarazásual, őket intetté az iofagos
 czelekóderőknek követeferé, hóg ez mo-
 stani időbeli so fogadatlan embereknek
 példaiokat ne követegek, kik mikoron tíf-
 tellegben es boldogságban elhertenek, go-
 nossanál val magoknak gyalazatot ne

m kiczinlegektől fog-
 len foglalnak ma-
 bliczben, es artat-
 követeleben.

opus Ektenek Vege.

A kiadásért felelős Klaniczay Tibor,
a MTA Irodalomtudományi Intézetének igazgatója

Készült a Magyar Színházi Intézet nyomdájában
Budapest, 1987.

BIBLIOTHECA HUNGARICA ANTIQUA

60671

XIV.

Laskay János

(2-1599)

AZ AESOPUS ÉLETÉRŐL,
ERKÖLCSÉRŐL,
MINDEN FŐ DOLGAI RÓL
ÉS HALÁLÁRÓL VALÓ
HISTÓRIA

Debrecen,

1592.

63151

MTA IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETE

BUDAPEST, 1987.

60 671

THE HISTORY OF THE
CITY OF BOSTON
FROM THE FIRST SETTLEMENT
TO THE PRESENT TIME
BY NATHANIEL BENTLEY
VOLUME I

BIBLIOTHECA
HUNGARICA
ANTIQUA
XIV.

AKADÉMIAI KIADÓ
Budapest, 1987.

BIBLIOTHECA HUNGARICA ANTIQUA

alapította:

Varjas Béla

szerkeszti:

Kőszeghy Péter

XIV.

Laskay János

Az Aesopus életéről, erkölcséről,
minden fő dolgairól és haláláról
való história

DEBRECEN, 1592

XIV.

147610

Laskay János

Az Aesopus életéről, erkölcséről,
minden fő dolgairól és haláláról
való história

URAY PIROSKA

tanulmánya

MTAK

0 00002 89098 2

MTA IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETE
AKADÉMIAI KIADÓ
1987.

A faksimile szövegét közzé teszi:

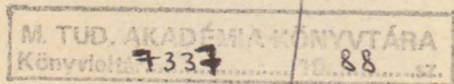
KÖSZEGHY PÉTER

660671

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Megjelent a Kulturális és történelmi emlékeink
feltárása, nyilvántartása és kiadása kutatási
program keretében.

ISBN 963 7341 48 X

A kiadásért felelős: Klaniczay Tibor
Készült a Magyar Színházi Intézet nyomdájában
Budapest, I., Krisztina körút 57.

A magyarul Ezópus, latinul Aesopus néven ismert, görög rabszolgából bölcsessége révén legendás filozófussá növekvő Aiszóposz élettörténete több változatban maradt fent. Valószínűleg az i.e. V. században alakult ki, s ekkor még magában foglalta a meséket is. Később a mesék önállóvá váltak. Az első ismert aiszóposzi mesegyűjteményt Démétriosz Phaléreusz állította össze.¹ Az Aiszóposz-regény feltehetően népkönyvként élt tovább. A korunkra fentmaradt változatoknak mind az az Aiszóposz-regény az őse, amelyet Maximosz Planudész XIII. századi bizánci szerzetes szerkesztett egybe.²

Aiszóposz legendás élettörténete görögül is, de főként latinra fordított változatában népszerű maradt a középkor egész folyamán, legalábbis erről tanúskodik a világ könyvtáraiban található számtalan változat.³ A humanizmus, majd a reformáció korában is megmaradt, sőt ha lehet, még nőtt is a népszerűsége.⁴ Erasmus felhívta arra a figyelmet, hogy az Aesopus-történetek rendkívül hasznosak az iskolai oktatásban mint olyan nyelvtani, retorikai és stilisztikai tananyag, amely egyben erkölcsi példával is szolgál.⁵ Luther, aki maga is lefordította Aesopus meséit, a Biblia után (legalább a világi tárgyú írások közül) a legmagasabbra értékelte, s a tanmeséket a reformáció céljainak megfelelő eszközzé avatta.⁶

A XVI. századi latin nyelvű kiadások közül leggyakrabban az ún. Dorpius-féle kötet jelent meg, először 1515-ben. Ez a változat a mesegyűjtemény előtt az Aiszóposz-regény rövidített formáját közli csak. Nem sokkal később követte a latin kiadást Heinrich Steinhöwel német nyelvű népkönyve, amelyben csak a mesék szerepelnek.⁷ A Planudészre visszavezethető teljes életrajz, antik szerzők műveiből kiegészített formában, s a mesék és meseváltozatok filológiai pontossággal összegyűjtött lehető legteljesebb kiadása a tudományosan is megbízhatóbb, Joachim Camerarius által először 1564-ben kiadott, majd a szerző kezével többször javított Aesopus-gyűjteményben jelent meg.⁸

Az Aesopus nevéhez fűződő kiadványok mindegyike még ugyanabban a században — nem sokkal megjelenésük után — magyar nyelven is hozzáférhetővé vált. Pesti Gábor a Dorpius-féle gyűjteményt fordította le 1536-ban.⁹ Heltai Gáspár Steinhöwel német fordításának egy Sebastian Brandt által kiegészített 1531-es változatát használta,¹⁰ Laskay pedig a Joachim Camerarius gondozásában megjelent kiadványból dolgozott.¹¹

Camerarius nemcsak interpretálta a meséket, hanem antik költők verseivel illusztrálta is, valamint történetírók megjegyzéseivel hitelesítette vagy cáfolta az eredeti életrajz egyes állításait — így Hérodotosz, Arisztotelész, Diodorus Siculus és Plutarkhosz Aiszóposzról írt történelmi adataival és vélekedésével bővítette az opuszt. Aiszóposz görögországi útjánál betoldotta Plutarkhosz *Sep-*

tem sapientium colloquium-ának kivonatos fordítását. Ahol a mesélő-filozófus nevelt fiát oktatja, Camerarius keresztény erkölcsködextet iktat a cselekménybe. A könyv végén a kiadó szándékát is megismerhetjük: célja az volt, hogy a reábízott gyermekeket a *dulce et utile* értelmében jó erkölcsre tanítsa.

Laskay János részletesen kezdte fordítani a Camerarius által kiegészített Aesopus-regényt, de később a nehezebben érthető helyeket vagy a görög idézeteket „*Graeca sunt, non leguntur!*” (A görög részleteket nem olvassuk) felkiáltással elhagyta. Ha a magyar szöveg stílusát vizsgáljuk, feltűnik, hogy mennyire nehézkesen fordít, mennyire ragaszkodik a latin eredeti időegyeztetéseihez, vonzataihoz és sokszor a szórendjéhez is.

Az Aesopus-életrajzot az irodalomtörténet — Bod Pétertől kezdve — több különböző, nagyjából egy időben élt, Laskai János nevet viselő személynek ítélte oda, s miközben megpróbált rendet teremteni ebben a zűrzavarban, az adatokat menthetetlenül összekeverte. A teljesség kedvéért — egyelőre véleménynyilvánítás nélkül — idézzük fel mindazt, amit összefüggésbe hoztak a debreceni mesterrel:

1574. szeptember 27. — beiratkozik a wittenbergi egyetemre. A beírás: „*Johannes a Lascko Ungarus*”.¹²

1577. — hosszú üdvözlőverset ír Gönci György „*De disciplina ecclesiastica*” c. Wittenbergben megjelent könyve elé.¹³

1576 vagy 1577–1596. — debreceni rektor. Az időpontok vitatottak.¹⁴

1580. március 24. és valamivel később — két levelet ír patrónusának, Kendi Sándornak. A keltezés: *Claudiopoli, 24-a Martij 1580*. Az aláírás alatt: *Rector Scholae*.¹⁵

1580. május 20. — Váradi János bejegyzése Sommer János összekötött műveit tartalmazó füzetkében: „ezt a töredéket a magyarországi Baranyából való Laskovius János úr, praepceptor dignissimus adta Kolozsvárt Váradi Jánosnak 1580. május 20-án.” A bejegyzés mellett vers:

„Clarus erat, qui isthaec epigrammata finxerat olim

Clarus Joannes, muneris ipse dator.

Horum nomen, honos trifido nunc vivit in orbe

*Et celebris semper fama perennis erit.”*¹⁶

1587. — Szamosközi R. Sándor versben üdvözli Gönci Györggyel egyetemben, mint debreceni papot.¹⁷

1587. május 1. — Báthory Zsigmond bizonyítja, hogy Orgonás János az ő arany és ezüst s más értékes drágaságait a gyulafehérvári káptalan levéltárából, ahová letette volt, Sámbokréti Pál, Lippai Péter és Laskay János kezéből átvette.¹⁸

1589. — mint gyulafehérvári requisitor, lefordította Werbőczy Tripartitumát magyar nyelvre.¹⁹

1592. — megjelent az Aesopus-regény fordítása. A címlapon: „Laskay János debreceni mester”.
1599. október 28. — elesik Szeben mellett, a Mihály vajda ellen vívott vesztes csatában.²⁰
1610. után — megírja a *Conspiratio Kendiana* c. históriás éneket.²¹
1622. után — történelmi munkát ír a következő címmel: „Erdélyországának szerencsés és szerencsétlen viszontagságai, 1588-tól fogva 1622 esztendeig, melyeket megírt Laskai János.”²²

Az ennyire ellentmondó adatsorból nyilvánvaló, hogy abban az időben hasonló területen több Laskai János is működött. Az adatok közé nem vettem be azokat, amelyek egyértelműen a XVII. században élt, Justus Lipsiust fordító Laskai Jánoshoz kapcsolódnak; kivéve az „*Erdélyországi históriát*”, amelyet többen és hangsúlyozottan tulajdonítottak a gyulafehérvári káptalan requisitorának. Ezt a történelmi művet Tarnóc Márton már beillesztette a Bethlenek udvarában élt Lipsius-fordító élet- és pályarajzába, a Charicleia-história elé írt verses levéllel egyetemben. Egyébként is nyilvánvaló, hogy a Szebennél 1599-ben elesett levéltáros nem lehetett a szerzője, mint ahogy a *Conspiratio Kendianának* sem. Más Laskai Jánost pedig, aki ebben az időben Erdélyben működött volna, nem ismerünk.

Először Zoványi Jenő próbált meg rendet teremteni a Laskai Jánosok sokaságában.²³ Feltételezte, hogy a debreceni mester és a Kendi Sán-

dorhoz levelet intéző kolozsvári rektor azonos személy. Bizonyításában arra hivatkozott, hogy kevéssé valószínű abban a korban egy iskolamesternek egy helyen ilyen hosszú ideig tartó működése. (1577-től 1596-ig). Bod Péter, aki először állapította meg, hogy Laskai ennyi ideig volt tanár Debrecenben, két adatra hivatkozott: Szamosközi R. Sándor versére 1587-ből, amelyben Laskait mint debreceni lelkészt köszönti, és az Aesopus-regény 1592-es kiadására.²⁴ Zoványi szerint a vers nem Laskait, hanem Gyulai Jánost üdvözli. Bizonyítéskul Miskolci Csulyak István *Curriculum vitae*-jét nevezi meg, amelyben a szerző felsorolja a debreceni tanárokat és papokat 1589-ből, s ezek között nem szerepel Laskai János neve.²⁵ Az Aesopus-kötetről felteszi, hogy 1577 körül láthatott először napvilágot – Laskai János tanársága idején –, s az 1592-es kiadás csak ennek változatlan utánnyomása, amelynek címlapján megmaradt Laskay „debreceni mester” titulusa is.

Ezt követőleg Zoványi az 1580-as Kendi Sándorhoz szóló levelet vizsgálja meg. Ebben a kolozsvári iskolamester Laskay azt írja magáról patrónusának, hogy „már ötödik éve tűri az iskolai port”, vagyis legalább 1575 óta tanított, esetleg korábbtól, de megszakításokkal. Mikortól lehetett a kolozsvári iskola rektora? Erre Zoványi a kolozsvári városi jegyzőkönyv alapján tud felelni: a tanács 1579. október 28-án Nagybányáról fogad meg egy tanárt, aki november 8-án érkezik meg holmijával egyetemben Kolozsvárra. Nagy János, aki ezt az adatot közölte, ezt a tanárt Laskay Jánossal

azonosítja, de feltevését nem támasztja alá.²⁶ Uzoni Fosztó István, aki szintén ismerte ezt a tényt, a jegyzőkönyv adatát hibásnak tartotta, mert Laskai nem Bányáról, hanem Baranyából való volt.²⁷ Zoványinak nem ez tűnik fel, hanem az, hogy tudomása szerint ebben az évben, 1580-ban a kolozsvári unitárius iskola rektora Bogáti Fazakas Miklós volt. Az ellenmondást azzal tudja feloldani, hogy a városi tanács Laskait nyilván egy másik, református irányultságú iskola rektorának hívta meg, s innen került — még 1589 előtt — a gyulafehérvári káptalan hiteleshelyi levéltárába, valószínűleg Kendi Sándor közvetítésével.

Idézett cikkében Zoványi Jenő még csak feltételezi a kolozsvári református iskola létezését és a két Laskai János azonosságát, Lexikonában és Egyháztörténetében azonban már teljes bizonyossággal állítja.²⁸

Az újabb kutatások bebizonyították, hogy Uzoni Fosztó István és Gál Kelemen vélekedése volt a helyes: Kolozsvárott ebben az időben kizárólag egy iskola működött, az unitárius tanintézet. A városi tanács jegyzőkönyveit áttanulmányozva Pirnát Antal egy helyen sem talált adatot arra, hogy Kolozsvárnak református iskolája is lett volna. Bogáti Fazakas Miklósról a jegyzőkönyv 1580-ban már mint „tavalyi mesterről” emlékezik meg. Dán Róbert kiderítette, hogy ebben az évben Bogáti már Aranyosgerenden volt Gerendi János udvari papja.²⁹

A későbbi szakirodalomban Tarnóc Márton és Kathona Géza foglalkozott Laskay János sze-

mélyével. Tarnóc három, az irodalom területén működő Laskai Jánosról tud: az Aesopus-fordítóról, a Werbőczy-fordítóról és a Lipsius-fordítóról – vagyis nem fogadja el Zoványi feltételezéseit.³⁰ Kathona Géza ellenben készpénznek veszi, és összekapcsolva Szabó Károly Laskayt illető sejtéseivel, egy református vallású humanista tudós szép életrajzát vázolja fel.³¹

Szabó Károly a Régi Magyar Könyvtár I. kötetében több, 1591-ben névtelenül megjelent debreceni Csáktornyai-kiadvány fordítóját véli Laskay Jánosban felfedezni. (*Dicta Graeciae sapientium, Civilitas morum Erasmi*, a Heyden Sebald-féle *Formulae puerilium colloquiorum* és a Cato névvel fentmaradt, ismeretlen szerzőtől származó *Libellus elegantissimus*³²). Ezekhez kapcsolja az 1577-es, szintén a fordító neve említése nélkül megjelent, Gemma Frisius szerinti *Aritmetica*-t.³³ Még egy nyomtatvány esetében feltételezi Laskay szerzőségét, de erről Kathona Géza nem szerzett tudomást: ez egy szórakoztató olvasmány, amely az Erdélyi Múzeum könyvtárában maradt fent, egyetlen, erősen rongált példányban.³⁴

Kathona Géza tehát a névvel jelzett Laskay-fordításon kívül négy erasmista jellegű kiadványt és a quadriviumi tárgyakhoz tartozó Aritmeticát tulajdonította – Szabó Károly nyomán – Laskaynak. De, mivel elfogadta Zoványi elképzeléseit Laskai pályájáról, nehéz helyzetbe került: az 1577-es matematikai könyvet gond nélkül vélhette Laskay fordításának (ezt már Zoványi is megtette),

de az 1591-es Csáktornyai-kiadványok esetében prolongálnia kellett Zoványi feltevését: így Kathona szerint mind a négy munka eredetileg 1577 körül jelent meg első ízben (Rudolf Hoffhalter debreceni nyomdájában), s az 1591-es Csáktornyai-kiadások ezek változatlan utánnyomásai, az eredeti első kiadás pedig mind a négy mű esetében nyomtalanul eltűnt. A Gemma Frisius-féle matematikai munkát pedig nem adta ki újra Csáktornyai.

Végeredményben — Zoványit kiegészítve — Kathonánál a következő Laskay-pályakép bontakozik ki: az 1550-es években született Baranyában, Laskón. Kezdetben valószínűleg a tolnai iskolában tanult, majd ugyanitt lektor lett. 1574-ben beiratkozott a wittenbergi egyetemre. 1575-ben a debreceni iskola rektora, s az iskola ezzel a korábbi triviumi szintről a quadriviumi szintre fejlődött. Ennek a folyamatnak a támogatására adta ki az Aritmetiát, az Aesopus-regényt és még négy erasmista jellegű tankönyvet. 1577-ben Nagybányára ment tanítani, ahonnan 1579. novemberében került a kolozsvári református iskola élére. A következő biztos adat 1589-ből van róla, amikor a gyulafehérvári hiteleshelyi levéltár requisitora. Ezt az állást töltötte be akkor is, amikor 1599. októberében Szebennél elesett. Már a tolnai iskolában tanítványa volt — Kathona szerint — Baranyai Decsi János, aki követte mesterét a debreceni, majd a kolozsvári iskolába is, s később, mint fejedelmi történetíró, szintén a közelében tartózkodott. Kathona Géza sejtése szerint Baranyai De-

csi János irodalmi működésében szintén Laskay János hatását fedezhetjük fel.

A szakirodalom tanulmányozása nem ad további támpontot annak eldöntésére, hogy a debreceni mester azonos-e a kolozsvári rektorral, aki később gyulafehérvári levéltáros lett. Ebből az időszakból azonban a közelmúltban felbukkant két eddig ismeretlen adat.

Az egyik az Országos Levéltárban őrzött gyulafehérvári káptalani anyagban található: egykorú bejegyzés Laskay nemesítőleveléről a Liber Regiusban:

„Anno Domini 1580. 26. die Mensis Iulii Albae Iuliae. Illustrissimus Princeps Transsylvaniae Christophorus Bathori nobilem Ioannem Lasco-vium de Baronya requisitorem litterarum et literalium instrumentorum in Sacristia sive Conservatorio Ecclesiae huius Albensis ipsiusque heredes et posteritates utriusque sexus universos nobilitavit armaque seu nobilitatis insignia superinde eiusdem contulit et adhibuit.”³⁵

Mint tudjuk, 1556-ra az erdélyi káptalani levéltárak szekularizálása már teljes egészében befejeződött. Kezdetben az országgyűlés és a fejedelem közös fennhatósága alá tartoztak, 1575-től pedig már a fejedelem és a kancellária alá. Így ekkor már a fejedelem nevezi ki a requisitorokat, méghozzá „négy kitűnő nemes férfiút, akik a keresztény hit és a becsület által köteleztetve, Gyulafehérvárott hatalmukban bírják a szentélyben, vagyis az iratok őrzőhelyén található összes kiváltságleveleket és okleveleket, s szorgalmasan

gondozzák azokat: tőlük vétessenek ki a régi szokás szerint az iratok másolatai iratkerestető vagy felszólító levelekkel.” A requisitorokat (általában négyet, de legalább hármat) élethossziglan jelölték ki, lehetőleg úgy, hogy a levéltár őrzésében valamennyi bevett vallás képviselve legyen.³⁶

A nemességlevélből biztosan megtudjuk, hogy Laskay János 1580 júliusában vagy nem sokkal az előtt került a gyulafehérvári káptalanba. Requisitori állásához nemesnek kellett lennie. Az okirat ebben a tekintetben kissé homályos: mint nemest nevezi meg az elején, s ugyanakkor a nemesség jegyeit adományozza neki. Valószínűleg a magyarországi nemesség honosítását kapta meg Báthory Kristóftól ebben az armálisban. Biztosnak látszik azonban, hogy a megtisztelő levéltárosi állást patrónusának, Kendi Sándor kancellárnak köszönhette.³⁷

A következő dokumentum egy XVIII. századi másolatban fentmaradt kötet, amelyből Laskay János levéltárosi működésére is kaphatunk adatokat. Laskay rendezte, ellátta indexekkel és bekötötte az aradi káptalan protokollumának egy tűzből kimentett kötetét. Ezzel 1582. újév napjára lett készen. A kötet elejére illesztett előszóban pontosan megírja, hogy 1580 júliusában került a levéltárba.

Bevezetője történetfilozófiai elmélkedés a múlt dokumentumai megőrzésének fontosságáról. Röviden így foglalható össze:

Nagy elmék vitatkozhatnának arról, hogy a magyarság bölcsességének vagy pedig harci

erényeinek köszönheti-e fentmaradását Európában, sőt, kitűnését más nemzetek közül. Sajnos, semmi írott emléket nem hagytak az utókorra azokból az időkből, amikor elhagyták a fagyos Szkítiát. A fentmaradás-hoz és az előrejutáshoz ugyanúgy szükség van a harci erényekre, mint a tógára, vagyis a törvényekre és az államrendre. A magyarság a keresztény vallásnak — István művének — köszönheti megmaradását, s azt is, hogy kapcsolatba kerülhetett más nemzetekkel. A kereszténységnek, a nemzetek közötti kapcsolatoknak köszönhető a béke fenntartása is. István uralkodása alatt, és az ő intuícióinak köszönhetően jöttek létre az első törvények, amelyeket már írásba foglaltak. A leírt dokumentumok célja már nem csupán a köznapi használat volt, hanem az emlékezet megőrzése is. Az első hiteleshelyek és levéltárak is a keresztény államban jöttek létre. Még inkább erősödött ez a folyamat Korvin Mátyás alatt. De a barbárság támadásai Európa és a keresztény világ ellen múltunk emlékeit is elpusztítják. Ilyen körülmények között még fontosabb, hogy a régi törvények, az elmúlt korok írásos dokumentumai fennmaradjanak és közkinccsé váljanak. A törökök feldúlták az aradi káptalant is, s ebből a hajótörésből mentette ki ezt a kötet Laskay. Szerencsére akadnak még olyan emberek, akik ezeket a gondolatokat vallják. Elsősorban a boldog emléke-

zetű somlyói Báthory Kristóf volt ilyen, aki-
nek ő köteles tisztelettel és mély odaadással
tartozik. Ugyanígy kollégáinak, tisztelendő
Ilosvai Benedek úrnak, egyházunk pásztorá-
nak és a levéltár őrzőjének, valamint nemes
Pápay Imre jegyzőnek és nemes Bácsmegyey
Ferenc requisitornak.³⁸

(Az irat teljes latin szövegét függelékben kö-
zöljük.)

Mielőtt eldöntenénk, hogy a debreceni mes-
ter azonos volt-e a gyulafehérvári levéltárossal, meg
kell vizsgálnunk Szabó Károly feltevését: joggal
tulajdoníthatjuk-e a debreceni Laskaynak a huma-
nista szellemű 1591-es névtelen kiadványokat.

Hasonló szellemük és célkitűzésük még nem
jelenti azt, hogy egy szerző tollától származnak.
Sokkal valószínűbb, hogy nem írói, hanem könyv-
kiadói programnak köszönhetik a létüket.

A szerzőség eldöntésére esetleges kapaszkodót
nyújthat a történeti nyelvjárásvizsgálat. Az így
kapott eredmény azonban rendkívüli óvatossággal
kezelendő, mert egyrészt nem ismerhetjük pontosan
az akkori nyelvjáráshatárokat, másrészt az ide-
odatelepülő szerzők nyelvállapota megváltozha-
tott, valamint a nyomdászok is erőteljesen befo-
lyásolhatták a könyvek nyelvjárásképét. Figyelem-
be kell tehát venni, hogy melyik nyomdász milyen
módon közeledett a nyomtatásra elé kerülő szö-
veghez.³⁹

Ezeknek a köteteknek azonos a nyomdása:
Csáktornyai János. Amennyiben a különböző írá-
sok mind azonos nyelvállapotot tükröznek, két

eset lehetséges: vagy olyan nyomdászról van szó, aki nem avatkozott bele az író nyelvi sajátosságai-
ba és azonos szerző munkáiról van szó; vagy pe-
dig különböző alkotók műveit hozta azonos nyelv-
állapotra a nyomdász. Ha a nyelvjárásuk eltér egy-
mástól, még akkor is lehetséges, hogy más-más
szedő szedte ki a szövegeket ugyanazon nyomdá-
ban, s ez okozta az eltérő nyelvjárási jegyeket.

Az Aesopus-história nyelvállapota végig egy-
séges, *Ō*-zű és *Ē*-zű: „bölcességöket megböcsüllöt-
ték”, „mértékletösség”, „cselekdjünk” stb. *I*-zés
csak a „szerint” szóban fordul elő. A birtokos
személyrag egyes szám harmadik személyben több-
ször *I*: „beszédit”, „tishti az volt” stb., többes
szám harmadik személyben általában *OK* vagy
EK: „gyönyörúségekre”, „kinek hírek”, „az ő
tanétások szerint”. Az egyes szám harmadik sze-
mélyű birtokos névmás általában *Ō*, *ŌTET*, de
néha előfordul *Ū*, *ŪTET* alak is. Elvértve felbukkan
a főnévi igenév *-NYA* képzős változata is: „innya
adott” és „inna akart vala” (!).

A *Civilitas morum Erasmi* kiadásánál Török
Gábor vizsgálatára támaszkodhattam.⁴⁰ A fordító
erősen *Ī*-zű nyelvjárást használt: „ídes”, „íleti-
nek”, „el vígezni”, „fírfiui”, „meg kíslelni”. Gyak-
ran geminál intervokális helyzetben: „tussakodik”,
„szemérmetessen”, „tallakat” (=tálakat) stb. *Ō* he-
lyett, sőt néha *Ē* helyett is többször *Ū*-t találunk:
„űtet”, „fűsületlen” (=fésületlen), „fű” (=fej).
Saját gyűjtésemből teszem hozzá: tapasztalható
nálá *RL* asszimilálódás, de csak egy szóban, követ-

kezetesen: „selleg”. Néha hiányzik a hiátustöltő hang: „süegben”.

A *Formulae puerilium colloquiorum* szintén erősen *I*-ző nyelvű, de néha *E*-ző alak is előfordul: „dicsíret”, „kísírlek”, *de*: „kéméllek”, „kérlek”, „téssz”. Néha ugyanez diftongusos: „taneitsa”, „aleitom”. *Ö*-ző alakok is feltűnnek: „bötüket”, „szörzik” stb. *I* helyett többször *Ū*-zik: „tűnektek”, *R* után *GY*-vé változott *J*: „várgya”. *ESTE*, *ÖSSZE* helyett: „estve”, „öszve” alakok. *N* előtt a *D*-t néha elhagyja: „ideje le fekeni”, „még nem kely alunom”.

A *Dicta Graeciae sapientium* nyelvállapota hasonló az előbbihez, de nem találtam benne „várgya” és „fekeni, alunom” típusokat.

A *Libellus elegantissimus, qui inscribitur Cato* általában *E*-ző alakokat használ: „vélekedéseknek”, „vétesz”, „tekéletesen”, de néha felbukkan *I*-ző alak is: „szegínség”, „beszídéből”. *Ö*-ző alakok csak elvétve találhatók „bűvölködik”, „emléközzél” stb. A birtokos személyragok használatában azonosságokat mutat Laskai nyelvi jellemzőivel. Diftongust nem használ.

Ezek a kötetek nem a magas stílust képviselik, hanem inkább az alapfokú iskolák tananyagát: Az *Aesopus* szórakoztató olvasmány, a *Libellus elegantissimus* és a *Dicta Graeciae sapientium* sztoikus szellemű, morális szentenciákat hirdető kötetek, Erasmus *Civilitas morum*-ja tulajdonképpen illemkönyv, míg a Heyden Sebald-féle írás alapfokú latin társalgási zsebkönyv. A fordítások sem filológiailag, sem stílusukban nem tekinthetők becses alkotásoknak.⁴¹

Minden arra utal, hogy a négy névtelen debreceni kiadvány a triviumi iskolai oktatás szolgálatába állított program részeként jelent meg. Ha bízhatunk a nyelvjárási adatokban, valószínű, hogy nem azonos személy fordította őket, s egyik munka nyelvállapota sem egyezik meg az Aesopust fordító Laskayéval.

Laskay Aesopus-kötete egy évvel később jelent meg, s — bár a könyv formátuma azonos az előbb megvizsgált kiadványokkal —, kétséges, hogy szintén tankönyvnek szánták-e. Témáját tekintve inkább a szórakoztató olvasmányok közé tartozik, s ezzel jobban illeszkedik az 1592-es debreceni nyomtatványok sorába: ebben az évben Csáktornyai János egy öröknaptárt adott ki és az 1593-ra szóló kalendáriumot.⁴²

Végeredményben tehát csak az Aesopus-históriát fordító és az erdélyi tudós levéltáros Laskay János személyazonosságát kell megvizsgáljunk.

Laskay Jánostól, a fehérvári káptalani levéltárostól több írást is ismerünk: a Kendihez írott két levelet és az ismertetett elmélkedést. Mindhárom írás szép latinsággal, humanista erudícióval fogalmazódott. A levéltárak történelmi szerepéről és a múlt dokumentumai megőrzésének fontosságáról megfogalmazott gondolatok összecsengenek Werbőczynek a Tripartitum bevezetésében kifejtett elméletével, így valószínűnek látszik, hogy Laskay vagy már dolgozott ekkor Werbőczy fordításán, vagy legalábbis alaposan ismerte a Tripartitumot.

Nehezen lehet elképzelni, hogy egy olyan művelt, önállóan gondolkodó ember, mint a most megismert levéltáros Laskay, olyan szolgálai és a nehezebb részeket kikerülő fordítást adjon ki a kezéből, mint a debreceni mester, aki még arra sem ügyelt, hogy a saját kiadására alkalmazza azokat a passzusokat, amelyekben Camerarius nyilvánvalóan nem az életrajz fordításáról, hanem a fabulagyűjtemény megszerkesztéséről és interpretálásáról beszél.

Ugyanakkor az 1577-ben Gönci György köszöntésére írt latin epigrammájának tanúsága szerint a kor műveltségének megfelelő szinten verselt latinul. A törvények fontosságáról kifejtett gondolatok halványan utalnak az aradi káptalan protokollumához csatolt történetfilozófiai elmélkedésekre is.

Mindezek az adatok nem adnak kielégítő bizonyítékot sem arra, hogy világosan elkülönítsük a két Laskayt, sem pedig arra, hogy meggyőződhessünk azonosságukról. Végeredményben két eset lehetséges:

1. Elvetjük Zoványi és Kathona feltevését, mivel az Aesopus-fordítás és a bevezető elmélkedés színvonala annyira eltér egymástól, hogy csakis két külön szerzőt láthatunk bennük.

Valószínűnek tűnik, hogy a tudós levéltáros járt a wittenbergi egyetemre. Életrajza tehát így alakul: Baranyában született, feltehetően nemesi családból. 1574-ben beiratkozott a Wittenbergi egyetemre. Itt egy- vagy két évet tölthetett, mert 1580-ban már ötödik éve tanít. 1579 novemberé-

től 1580 nyaráig rektor a kolozsvári unitárius iskolában, ugyanezen év júliusától – Kendi Sándor kancellár protekciójával – gyulafehérvári káptalani requisitor. 1580 júliusában nemeslevelet kap Báthory Zsigmondtól. 1589-ben feltehetőleg lefordította Werbőczy Tripartitumát magyarra. 1594-től a levéltárban kollégája lesz Szamosközi István. 1599-ben Szeben mellett elesik.

Kevesebb adatot tudunk a debreceni mesteréről. Feltételezhető, hogy ő is Baranyában született. Valószínűleg a tolnai iskolába járt. Külföldi iskolázásáról nem tudni biztosat. 1577-ben rektor a debreceni református iskolában. 1592-ben ugyanitt megjelenik Aesopus-históriája. Miskolci Csulyak önéletrajzából tudjuk, hogy 1589-ben nem volt Debrecenben sem tanár, sem lelkész, de lehet, hogy csak rövidebb ideig költözött máshová. Életről több biztos adatunk nincs.

2. Elfogadjuk Zoványi és Kathona sejtéseit, némi megszorítással. Ebben az esetben csak azzal magyarázhatjuk a két munka egymástól nagyon eltérő színvonalát, hogy Laskay János debreceni rektorsága idején foglalkozott a Camerarius-féle Aesopus-gyűjtemény lefordításának a gondolatával, és a munkába bele is kezdett. Debrecenből való távozásakor a nagyon vázlatos és töredékes fordítást otthagyta az iskolában, ahol 1592-ben az iskolai tankönyvkiadó programnak megfelelően Csáktornyai János kiadta. A „Laskay János debreceni mester” megnevezés így a kéziratköteg feliratáról kerülhetett a nyomtatott kiadás élére.

Laskay János nevének írásáról:

A debreceni mester és az erdélyi levéltáros neve — akár azonos személynek vesszük őket, akár nem — szinte kizárólag latin formában maradt fenn. (Johannes Lascovius.) Csak az Aesopus-kötet címlapján fordul elő a magyar névalak. Mivel itt ipszilonos formában szerepel, dolgozatomban is ezt az alakot használtam. Ez az írásmód alkalmas arra is, hogy legalább a Lipsius-fordító Laskai Jánostól megkülönböztessük a XVI. századi szerzőt vagy szerzőket.

*

Laskay Jánosnak *Az Aesopus életéről, erkölcséről, minden fő dolgairól és haláláról való históriá*-ja valamivel több mint hat ív (51 számozatlan levél) terjedelmű, nyolcadrét, díszítetlen könyvecske. 1592-ben nyomtatták kis antikva betűkkel Csáktornyai János debreceni tipográfiájában.

Egyetlen, nem teljesen ép példány maradt fent belőle, a kolozsvári Egyetemi Könyvtárban, ahová az Erdélyi Múzeum könyveivel került. Jelzetei: *Kolozsvár, Egyetemi Könyvtár 975.* illetve *Erdélyi Múzeum Könyvtára, Régi Magyar Könyvtár, 1. Hung. 21.* Erről 1958-ban mikrofilm készült, amelyet az MTA Könyvtárának Mikrofilmtára őriz A. 348/V jelzettel. Mivel az eredeti példányhoz nem tudtunk hozzájutni, s mivel mára a mik-

rofilm több helyütt megkarcolódott, kiadásunk alapjául a mikrofilmről korábban készített fényképnagyítást (OSzK) voltunk kénytelenek választani.

*

Szeretném hálámat kifejezni mindazoknak, akik segítették munkámat. Elsősorban Spekner Enikőnek, Köblös Józsefnek és mindenekfelett Ritoókné Szalay Ágnesnek tartozom köszönettel, akik az eddig ismeretlen dokumentumokra felhívták a figyelmemet. Megköszönöm azokat a tanácsokat és véleményeket is, amelyeket tanulmányom írása közben kaptam Pirnát Antaltól, Káldos Jánostól és Szabó Andrástól, magánbeszélgetésben, vagy az Irodalomtudományi Intézet Reneszánsz-kutató Csoportjában elhangzott előadásom vitáján.

Uray Piroska

*János Laskay, History of the life,
morals, all main deeds and death of Aesop*

The fables and life history of Aesop had been popular reading throughout antiquity and the Middle Ages, and several publications prove its widespread popularity in the age of Humanism and Reformation as well. In Hungary, of the few book publications of the 16th century, there are three works connected to his name: *Ezópus meséi* (Aesop's fables) by Gábor Pesti, *Száz fabula* (One hundred fables) by Gáspár Heltai, and the translation of Aesop's life by János Laskay, the Debrecen schoolmaster.

There is only one poem of greeting, in Latin, known of the works of János Laskay, Debrecen rector, and there is not a single positive datum on his life. The translation of the Aesop novel has been connected to several persons bearing the same name in the more or less same period. The study in this volume, relying on two documents found recently and published in the Appendix of the volume, attempts to clarify the data of his life and the question of authority.

JEGYZETEK

- ¹ *Aiszóposz meséi*. Fordította, az utószót és a jegyzeteket írta SARKADY János. Budapest, 1969. Utószó 148–151.
- ² Erről lásd bővebben: SARKADY, i.m. és *Eso-pus fabulái Pesti Gábor szerint*. A kötetet válogatta, szerkesztette, magyarázó és szójegyzetekkel ellátta, az utószót készítette ÁCS Pál. Budapest 1980. (Magyar Hírmondó) Utószó, 213.
- ³ KRISTELLER, Paul Oskar, *Iter Italicum I–III*. London-Leyden 1963–1977.
- ⁴ *Index Aureliensis. Catalogus librorum sedecimo saeculo impressorum*. Prima Pars. Tomus A Vol. 1. Aureliae Aquensis MCMLXII. 100–127.
- ⁵ HORVÁTH János: *A reformáció jegyében*. Budapest 1953. 111.
- ⁶ *Martin Luthers Fabeln*. Ed. W. STEINBERG. Halle 1961. 82. Erről a kérdésről bővebben: SZIGETI Csaba, *A lutheri „mozdulat” és mű-faji következményei Heltai Gáspár Száz fabulájában*, in *Eszmei és poétikai kérdések a régi magyar prózairodalomban*. Budapest 1977. (Acta Iuvenum 1977/3. 29–41.)
- ⁷ *Index Aureliensis*: i.h.
- ⁸ *Fabulae Aesopicae plures quingentis et aliae quaedam narrationes cum historia vitae fortunaeque Aesopi compositae studio Ioachimi*

Camerari Pab(ergensis), quibus additae sunt et Livianae et Gellinanae ac aliorum quaedam cum interpretatione. Lipsiae 1564. és

Fabulae Aesopi iam denuo multo emendatius, quam antea aeditae. Autore Ioachimo camerario Pabergensi. Noribergae 1571.

- ⁹ *Aesopi Phrygis fabulae, Gabriele Pannonii Pesthino interprete. Esopus fabulaij mellijeket mastan wijionan magyar nijelyre forditot Pesthij Gabriel.* Bécs, 1536. (RMNY 17) és ÁCS i.m. 220–211.
- ¹⁰ *Szaz fabula, mellyeket Esopvsból és egyebün-nen egybe gyütet és öszue szörzet a fabuláknac értelméuel egyetembe Heltai Gaspar.* Kolozsvár 1566. (RMNY 219)
- ¹¹ *Az Aesopvs eleteröl, erköltseröl. Minden fö dolgairól es halalarol valo historia, Kit Laskay Ianos az Debreceni Mester, Görögböl es Deak-ból Magyar nielure fordittot.* Debrecen, 1592. (RMNY 681) és a rövidesen megjelent utánnomása:
- Az Aesopus Életeröl, Erköltseröl, Minden Fő Dolgairól, és Haláláról való Historia. Kit Laskai János, az Debreczen Mester görögböl és Deák-ból Magyar Nyelvre forditott.* Monyorókerék, 1592. (RMNY 695)
- ¹² *Album Academiae Vitebergensi ab a. Chr. MDI usque ad a. MDLX.* Ex autographo ed.: Carolus Eduardus FOERSTEMANN. Tom II. Halis 1894. 249 a.13.

- ¹³ RMK III. 666. A szerző megjelölése: „scriptum a Ioh. Lascovio Ludimagistro Debreciensi”. Ez az első biztos adat Laskay debreceni iskola-mesterségéről.
- ¹⁴ BOD Péter, *Historiae Hungariae ecclesiastica* III.415. GULYÁS István (*A kollégium tanárai 1848 előtt*, in *A debreceni református kollégium értesítője 1894/95. Közzéteszi DÓCZI Imre. Debrecen 1895. 173.*) és nyomán DÁN Róbert (*Humanizmus, reformáció, antitrinitarizmus és a héber nyelv Magyarországon. Budapest 1973. 31. és 238.*) megjegyzi róla, hogy híres volt a keleti nyelvekben való jártasságáról. Laskay orientalistaságát semmilyen adat nem támasztja alá, így elképzelhető, hogy az 1669-ben itt tanító Laskói Új Lőrincsel tévesztették össze, aki a keleti nyelveket oktatta a kollégiumban. (ld. S.SZABÓ József, *A debreceni református kollégium tanárai és kiválóbb növendékei 1549–1925. Debrecen 1926.28.*)
- ¹⁵ *XVI. századi magyar tudósok levelei.* Közli SZABÓ Károly, in. *Történelmi Tár* 1881. 470–493.
- ¹⁶ UZONI FOSZTÓ István adataira támaszkodva közli GÁL Kelemen, *A kolozsvári unitárius kollégium.* I–II. Kolozsvár 1935.II.508.
- ¹⁷ BOD Péter (i.h.) és nyomán KONCZ József (*A wittenbergi akadémián a XVI. században tanult magyar ifjak latin versei mint forrásművek és pótlékok a Magyar Athénáshoz*, in

Irodalomtörténeti Közlemények 1891. 246–260.) szerint Laskay Jánosra vonatkozik. ZOVÁNYI Jenő vitába száll ezzel a nézettel, ld. 23. jegyzet.

¹⁸ Az Erdélvi káptalan levéltára Gyulafehérvárt. Közli BEKE Antal, in Történelmi Tár 1891. 109–138.

¹⁹ A kézirat elveszett vagy lappang. Az adatot ifj. Heltai Gáspárnak a *Tripartitum* 1611-es magyar kiadása elé írt bevezetőjéből ismerjük, ahol a korábbi fordítások között sorolja fel: „Ismeg 1589. Esztend. Lasskai Janos, Erdelyben akkori Fejervari Captalan.” SZABÓ Károly RMK I. 426-hoz írt jegyzete.

²⁰ Ez az adat több helyről ismert. GYULAFFI Lestárnak a Wenzel-kódexen lévő feljegyzéseiből: „1599. Joannes Iascovius in conflictu ad Cibinum 1599. 18-a Octobris occubuit.” (*Gyulaffi Lestár történeti maradványai*. Közli SZILÁGYI Sándor, in Történelmi Tár 1893.121.). A már idézett, Kendi Sándorhoz írt levelek közül a másodikon is található egy feljegyzés (a másoló szerint egykorú kézírással): „Periit bonus iste Iascovius in conflictu ad Cibinum superante nostros crudelissimo tyranno Michaele 1599 28-a Octobris. Anno enim 1598. contulit se Sigismundus in Opuliam, manse Maio, rediit eodem anno in Septembri. Anno 1599. venit Cardinalis in Transylvaniam mense Martio, victus ac caesus eodem anno est sub exitu autumnii a Michaele.

Tunc perit meus Laskovius.” (ld. 15. jegyzet). A két Laskay-levél szintén a Gyulaffi Lestár-féle feljegyzések mellett maradt fenn másolatban. Tudjuk, hogy Gyulaffi Szamosközy számára gyűjtötte a történelmi adatokat. Ez a megjegyzés – személyes hangja alapján – valószínűleg Szamosközytól származik, aki jól ismerte Laskay Jánost, hiszen 1593-tól (legkésőbb 1594-től) fogva kollégája volt a gyulafehérvári káptalani levéltárban. Szamosközy *Rerum Transylvanarum Pentades*-éből való az utolsó adatumunk is: „Az erdélyi nemességből az említettekén kívül elpusztult: Tholdalagi Ferenc, Doboka megye ispánja, *Laszkói* (a latin szövegben *Lascovius*) János, a magyarországi jog nagy tudományú szakértője ...”. (Kiemelés tőlem U. P.) ld. SZAMOSKÖZY István, *Erdély története*. Ford. Borzsák István, vál. Sinkovics István. Budapest 1977². 257. latinul: *Monumenta Hungariae Historica II. Scriptores XXVIII–XXIX*. Budapest 1879. 340.

²¹ Szegfű Gyulának ezt a kijelentését Stoll Béla csak azért kérdőjelezi meg, mert az 1580-as levél tanúsága szerint Laskay Jánosnak a Kendiekhez való viszonya nem tenné valószínűvé a szerzőségét. Úgy látszik, elkerülte a figyelmét a második levélen olvasható bejegyzés Laskay 1599-ben bekövetkezett haláláról. (ld. 20. jegyzet). A vers szerzője egyébként 1610-ben járt először Szebenben. RMKT XVII/1. 630.

- ²² *BENKŐ József tudósítása az Erdély históriája íróinak magyar nyelven található kézírásaikból.* Közli BRUZ Lajos, in *Új Magyar Múzeum* 1853. 217–238. (Laskayról: 222-225.)
- ²³ ZOVÁNYI Jenő, *Református iskola Kolozsvárott 1608 előtt és egyik tanáráról valami,* in *Protestáns Tanügyi Szemle* 1931/4. 138–145.
- ²⁴ BOD, i.h.
- ²⁵ MISKOLCI CSULYAK István, *Curriculum vitae.* Közli ZOVÁNYI Jenő, in *Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár* 1927, 124.
- ²⁶ NAGY János, *Egyháztörténeti adatok,* in *Keresztény Magvető* 1879. 102–114.
- ²⁷ UZONI FOSZTÓ adataira támaszkodva közli GÁL Kelemen, i.h. Valóban helytálló tény, hogy Laskay Baranyából származott (ld. 35. jegyzet), de ez még nem zárja ki, hogy Nagybányáról került Kolozsvárra.
- ²⁸ ZOVÁNYI Jenő, *Magyar protestáns egyháztörténeti lexikon.* Szerk. Dr. Ladányi Sándor. Budapest 1977. 363. és ZOVÁNYI Jenő, *A magyarországi protestantizmus 1565-től 1600-ig.* Budapest 1977. 354-355.
- ²⁹ A kolozsvári református iskola létezését Zoványi arra alapozza, hogy egy református tanár kerül – ráadásul, ha nagybányai kerülővel is, de a Melius-vezette Debrecenből – a kolozsvári rektori székbe. KATHONA Géza (ld. 31. jegyzet) ezt alátámasztja azzal, hogy Báthory István

fejedelem 1574-ben eltiltotta az unitáriusokat attól, hogy más vallású tanulókat felvegyenek. Meg is nevezi a forrását: Gál Kelemen könyvét. Ez azonban igen sajnálatos tévedés. Gál Kelemen ugyanis (i.m. I.20–22.) arról ír az említett helyen, hogy a szász lutheránusok 1574. évi zsinata megtiltotta, hogy a kolozsvári iskolát, mely unitáriussá lett, bárki is látogassa, aki szász egyházakban akar állást vállalni. A „fejedelmi döntés” a következő bekezdés elején olvasható, de nem erre utal, hanem a kolozsvári ún. „templomper”-ben (1568) hozott tételre, amelyről Gál korábban írt, s csak kitért közben a szász lutheránusok zsinatára. DÁN Róbert megállapítását ld. i.h. és BOGÁTI FAZAKAS Miklós: *Magyar Zsoltár*. Válogatta, a dallamokat azonosította és a jegyzeteket összeállította SZABÓ Géza. A szöveget GILICZE Gábor és SZABÓ Géza gondozta. Az utószót DÁN Róbert írta. Budapest 1979. Utószó 242–246, 248. PIRNÁT Antal szíves szóbeli közlését ezúton is köszönöm.

³⁰ *Laskai János válogatott művei*. Sajtó alá rend. TARNÓC Márton. Budapest 1970. (Régi magyar prózai emlékek 2.) Előszó 18–19.

³¹ KATHONA Géza, *Fejezetek a török hódoltságbeli reformáció történetéből*. Budapest 1974. (Humanizmus és reformáció 4.) 77–79.

³² *Dicta Graeciae sapientium, interprete Erasmo Roterodamo. Item Mini Publani. A görög or-*

szágbeli bölcseknek szép ieles mondasi, mellic az embert életiben es erkölcziben valo maga viselisere intik es tanittiak. Debrecen 1591. RMK I. 237 (RMNY 655)

Civilitas morum Erasmi in succiantas quaestiones digesta ac locupletate per Reinhardum Hadamarium. Az erkölcznek tiztesseges (emberseges) volta, kire tanit Erasmus, mely rövid kérdésekre ozlattatot es meg öregbítettett Reinhardus Hadamarius által. Debrecen 1591. RMK I. 238 (RMNY 656)

Formula puerilium colloquiorum Latinovngaricorum, pro primis Tyronibus, per Sebaldum Heyden conscriptae. Debrecen 1591. RMK I. 240 (RMNY 658)

Libellus elegantissimus, qui inscribitur Cato, de preceptis vitae communis, Az az igen szep könyveczke, mely neveztetik Catonak, ki tanit ez közönseges életben kinekkinek életit es erkölczet, hogy hogy kellyen eszessen szabni es hordozni. Debrecen 1591. RMK I. 239 (RMNY 659)

Szabó Károly sejtését a *Formulá-hoz* írt jegyzetben fogalmazza meg (RMK I. 240). - ld. még Szabó Károly jelentése könyvbúvárlatairól, in Századok 1872. 689-690.

³³ *Aritmetica, az az a számvetesnec tudomania, mell az tvdos Gemma Frisiusnac számvetesbeol magyar nyelure ... forditattot.* Debrecen 1577. RMK I. 123 (RMNY 378)

³⁴ Cím nélkül. Az eredeti a kolozsvári Egyetemi Könyvtárban található (9841. jelzet), ahová az

Erdélyi Múzeum Könyvtárából került. Erről 1958-ban mikrofilm készült, amely a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Mikrofilmtárában az A. 348/IV. jelzeten található. A töredék előzéklapján Szabó Károly sajátkezű feljegyzése olvasható: „Ismeretlen munka töredéke. Kétségkívül debreceni nyomtatvány (1620 körüli). Laskai János debreceni tanár munkájának gyanítom. 1889. dec. 14. SZK.” A Régi magyar nyomtatványok II. kötetében PAVERCSIK Ilona alaposabb vizsgálatok után pontosabbá tette ezt a feltételezést: ezek szerint 1619–29 között készült a nyomtatvány Debrecenben, Rheda Péter nyomdájában. RMNY 1304

- ³⁵ Országos Levéltár. Erdélyi Kormányhatósági Levéltár, F 1. Fol. 26.
- ³⁶ TRÓCSÁNYI Zsolt, *Erdélyi kormányhatósági levéltárak*. Budapest 1973. 125–126. és PAPP László: *A hiteleshelyek története és működése az újkorban*. Budapest 1936. 56–65.
- ³⁷ „... ex scholastico pulvere, quem iam quinquennium tolero, eximere atque elevare prout Vestrae Amplitudini visum fuerit, ne gravetur.” ld. 15. jegyzet.
- ³⁸ Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Kézirattára. Tört 2° 110 ff. 77–80. A kötetre RITOÓKNÉ SZALAY Ágnes hívta fel a figyelmet, és megjegyezte, hogy olyan iratok másolatát tartalmazza, amelyeket Szamosközy Ist-

ván részére gyűjtöttek össze. Ezúton is szeretném megköszönni szíves és sokszor tapasztalt segítségét.

³⁹ ABAFFY Erzsébet, *Író és nyomdász viszonya XVI. századi nyomtatványainkban*, in Magyar Nyelv 1953/1–2. 28–35.

⁴⁰ TÖRÖK Gábor, *Erasmus „Civilitas Morum”-ának két XVI. századi kiadása*, in Magyar Nyelv 1955/1. 87–90.

⁴¹ vö. NÉMETHY Géza, *Cato párverseinek magyarországi kiadásai és fordításai*, in Egyetemi Philológiai Közlöny 1889. 97–110.

⁴² RMNY 678 és 680

FÜGGELEK

I. *Laskay János debreceni iskolamester ajánlóverse Gönci György De disciplina ecclesiastica című műve elé (Wittenberg, 1577. RMK III. 666)*

In librum 'ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΩΝ vel publicorum Ecclesiae annalium in certam seriem digestorum a clarissimo viro, eruditione solida, pietate vera, summisque virtutum ornamentis praestantissimo d[omino] Georgio F[abricio] Göncino, pastore Ecclesiae Debrecinae dignissimo, qui ad VI. febr. anno 1577, in generali Synodo Varadina superintendens et episcopus Ecclesiarum cis Tibiscum sitarum, declaratus et confirmatus est,

EPIGRAMMA

scriptum a

*IOH [anne] LASCOVIO LUDIMAGISTRO
Debreciensi.*

*Si vetus Iliades prisci sub temporis aevo,
Ausonio passim clarus in orbe fuit,
Numine quod Martis facili dextraque triumphans,
Foelici patriam lege beasset humum:
Iure tuas laudes Praesul Göncine, piumque
A memori nomen posteritate feres.
Nam postquam cupidis petiit te Ecclesia votis,
Imperiique sacri sunt data iura tibi;*

*Omne animi robur studio coniungis eodem,
Ut verae statuas relligionis opus,
Et legum decreta noves, repetitaque firmes,
Aurea ne solito cesset honore quies.
Per te cana fides prisco reparata vigore
Et legum per te foedera iusta vigent.
Per te posteritas, annalibus indita certis,
Longinqua series iura secunda leget.
Ante ferebamur deserta peravia passim,
Rapta velut toto rure vagatur ovis;
Aut velut irato cum fervent littora ponto,
Cymba per Aegeas naufrage fertur aquas:
Haud aliter spoliata suis ductoribus, ante
Errabat stygiis turba relictis lupis,
Poscebatque piis coelestia numina votis,
Incerta atque suae pene salutis erat.
Nullus erat votis aures adhibere benignas,
Tot mala qui posset tollere, nullus erat.
Donec Pannoniam Deus aethere vidit ab alto
Attulit et laetam, nos miseratus, opem.
Teque ducem lapsa voluit succurrere regno,
Legibus et coetus constabilire pios.
Ouae tu compositis foeliciter omnia rebus
Perficies et patriae commoda magna creas.
Ergo tuum toto studium memorabitur orbe,
Nomen et aeterna laude perenne feres.
Teque secuturis ventura nepotibus aetas,
Insignem meritis tollet in astra tuis.
Et venerata tui decus immortale laboris,
Talia miranti pectore verba dabit.
Hic patrias auxit meritis bonus omnibus oras,
Nos male ab antiquis degeneramus avis.*

II. *Laskay János gyulafehérvári requisitor előszava az aradi káptalan protokollum általa összegyűjtött és rendezett első kötete elé. (Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Kézirat-tára, Tört. 2° 110. 77–80. XVIII. századi másolatban)*

Primum volumen Protocoli Capituli Ecclesiae Orodensis Ab Anno Domini 1496 temporibus videlicet Wladislai Regis Ungariae Successoris Matthiae Corvini, usque ad Annum 1527, quo regnavit filius eiusdem Wladislai Ludovicus, ordinaria serie continuatum: et demum in hunc codicem cum minutis marginalibus et foliorum contignationibus ordinatum a IOANNE LASCOVIO, Requisite Ecclesiae Albensis Transylvaniae. Anno Domini 1582 etc. etc. Praefatio eiusdem Ioh. Lascovij.

Utra virtute, sapienti ne altae mentis prudentia, an vero bellicae fortitudinis insigni peritia nostri Majores, inter caeteras non totum Europae, verum etiam reliquas habitabilis terrae partes, regionesque eminuerint: facile in ancipitem disputationem maximorum etiam ingeniorum cadere potest. A primo enim eorum ex frigidis incu[l]tae Scythiae regionibus egressu: tot fluminum vadorumque transitus penetrati, tot hostilium terrarum vires superatae, tot igni, ferroque subactae provinciae et urbes munitissimae partim subjugatae partim eversae: perpetuum, et nulla oblivionis nota debite utriusque virtutis testimonium, ad perennem posteritatis

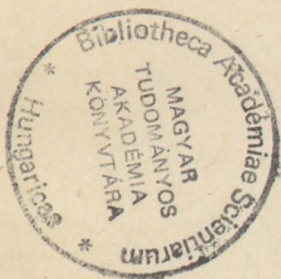
recordationem transmiserunt. Verum enimvero, quemadmodum ad foelicem marte togaque statum obtinendum, conditionemque laudabilem consequendam, animi primum imperio, de hinc autem corporis servitio opus est. Ita hercle, ad tanti imperii constitutionem, superatis infiniti fere generis hostibus, haud quaquam illi ipsi a quibus nos prognati sumus, procedere potuissent: nisi utriusque facultatis vim conjunctam, admirabili quadam magnitudine animi quibuslibet adversariis suis objectam, acerrime tuti fuissent. Quodcum ingentilis ad huc Scythiaeque feritatis naturali, incultaeque austeritate praestitum ab iis animum, cui potest mirum videri, si successa temporum animisque eorum partim religionis Christianae pia veneratione excitationibus, partim consuetudine exterarum nationum apud quas ipsa humanitas, nata altaque a sapientibus memoriae est proditum: eorundem eximiarum virtutum fortitudinis videlicet animi et corporis, sensibus universi orbis subjiciendarum. Longe studiosiores nostri parentes extiterunt? Hinc cum plurimae Societates cum ignotissimis etiam gentibus comparatae emergerunt, hinc variorum officiorum mutua communicatio defluxit, hincque pax, optima rerum inter nostrates caeterasque nationes conciliata extitit. Verum inter reliquos antiquitatis heroes, Stephanus Rex primus Chatolicae fidei fundator, regaliūque virtutum eximium ac divinum plane exemplar, prae caeteris nostrae nationis mortalibus, sublimique gloria coruscans sua sapientia et prudentia, tantum in expoliendis nostrorum

hominum moribus, animisque eorundem ad virtutis atque adeo omnis pietatis illustre studium excitandis, elaboravit: ut ipse merito Regis et Apostoli nomine appellari unice meruerit. Sub hujus enim foelicissimi et pientissimi Regis divinis auspiciis, ipsa pietas nasci, bonaeque leges primo quasi in fundamine condi, litterisque pollitioribus illustrari, et ad posteritatis documenta transmitti cepere. Antea ne, id quod pro temporis ratione necessitas offerebat, imperatores ad sui, suorumque defensionem praecipere delictaque non ex tabulis, verum ex animi inclinationibus, rationisque qualiumque judicio coercere solebant. Tunc vero quae longi temporis usura, recta veroque consentanea compererant, non solum pro quotidiana actionis usu, verum etiam pro secuturi temporis memoria, literarum monimentis commendari conservarique cepere. Sed praeter legum decreta in ecclesiis etiam ordinatum est ut cum libri varia doctrinarum et scientiarum tradendarum copin insignes accuratissima diligentia ab omni corruptione et situ tuti custodirentur. Tum vero etiam multiplices literarum formae in peculiaribus ecclesiarum aditis san[c]tae, tutaequae asservarentur. Prudens enim antiquitatis judicium e republica fore existimavit: si Donationes, Privilegia et immunitates Nobilium personarum, villarum, oppidorum Civitatumque item venditionum, inscriptionumque in variis possessionibus, hereditatibusque factarum formulatas et paria, religioni, pietatique consecratorum hominum de quibus nulla fraudis, dolique mali ne suspicio quidem

oriri possit, diligenti custodiae tuto crederentur. Quod institutum potissimum Divi Stephanis per successores etiam ipsius usque ad nostra tempora perpetuo quasi cursu deductum, derivatumque est. Ac singulare, multiusque facundia satis celebrati Matthaei Corvini Rempub. Nostram omnibus rationibus juvandi conservandi et propagandi immortale studium hoc inventum priorum regum usque ad AKμV, memoria Patrum Nostrorum deduxerat; post cujus tandem incliti Regis luctuosum universi Christianorum orbi decessum immanis barbaries Turcarum, ubi patriae communes fines vastare imperijque robur attenuare eliminuereque coepit; impotentia successorum ipsius saeva Tyrannis acerbissimi hostis eo usque progressa est ut vix intra paucos parietes veterum legum sancta observatio custodiaque Antiquorum literalium monumentorum salva permanserit. Quin potius plurimarum Ecclesiarum muri ferro ignique diruti, Sanctuaria profanata, adyta impietate polluta Sacristiaeque immunitorum suis ornamentis spoliatae et radicitus convulsae, miserabilem sui orbitatem, extremasque aerumnas acerbissimis lamentis perennique luctu deflere conspiciuntur: ex quarum numero innumerabili Ecclesia etiam Capituli Orodensis peculiari moeroris luctuosissimi acerbitate percussae: ante paucos ab hinc annos vix quaedam eripui suorum bonorum ex naufragio quasi publico erepta industria foelicis recordationis Joannis Regis Ungariae ejusque filii ejusdem Nominis. Ad

nos, hanc videlicet Ecclesiam Albanam transmisit. Ad quarum literarum et literalium instrumentorum conservationem, cum ante me, non pauci homines tum litterarum studiis cultissimi, tum vitae integritatae (!) spectatissimi fuerint adhibiti: Tandem Regimen Transylvaniae obtinente Illustrissimo principe, foelicis recordationis Christophoro Bathori de Somlyo, ego quoque ejusdem benigno favore et gratia ad hanc ipsam curam sum adhibitus. Collegisque meis Reverendo et Charissimo viro Domino Magistro Benedicto Ilosvano Pastori hujus Ecclesiae et Conservatori Capituli, Nobilibusque Emerico Pápay Notario, et Francisco Baczimegiey Requisitori; Anno Domini Millesimo Quingentesimo Octogesimo, Mense Julio sum annumeratus. Quibus sociis et collegis usus cum viderem Protocolum dicti jam Capituli Orodienensis vetustate partim corruptum, partim in plures partes distractum: ut pro meis facultatibus aliquam mihi commendanti Officii partem cum fructu obirem, commodisque Rei publicae mea officia adjungerem: idem Protocolum in duos libros compegi, juxtaque seriem annorum quantum observare potui, ordinavi, et indicem in peculiari libro non parvo labore vigiliisque juxta ordinem Alphabeticum conscripsi. Cujus rei si quam utilitatem, vel praesentes vel secuturi nostram hanc aetatem homines perceperint: laboris saltem suscepti curam mihi ab iis tribui opto: tandem vero et utilitatem, si quae ex mea hac industriola est oritura cum meis collegis, amicis et fratribus, communi[c]are lubentibus animis etiam atque

etiam volo. Vale foelix, quicumque haec legeris.
Datae Albae Juliae ex Museo minoris Capituli,
in primis auspiciis Novi Anni, Millesimi Ovingente-
simi octogesimi secundi.

4145 U.
Ara: 60 Ft

